

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Kateřina Hodná

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Srovnání vězeňských systémů v České republice a ve Finsku

Kateřina Hodná

Bakalářská práce

2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina HODNÁ**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Srovnání vězeňských systémů v České republice a ve Finsku**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Stručná osnova: 1. Organizace a struktura českého a finského vězeňství, 2. Vězeňská služba České republiky a Finska, 3. Výkon trestu odnětí svobody odsouzených žen a mužů v České republice a ve Finsku, 4. Trestní sankce v České republice a ve Finsku, 5. Vazební věznice a věznice v České republice a ve Finsku, 6. Popis průběhu exkurzí ve věznicích v Pardubicích, Světlé nad Sázavou, v Oulu a Pelsu, 7. Komparace českého a finského vězeňského systému.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. Ročenka za roky 2004-2008, Vězeňská služba České republiky. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2008.
2. Netík, K., Urbanová, M. et al. Koncepce rozvoje vězeňství v ČR., České vězeňství, 1998, č. 1, příloha.
3. Evropská vězeňská pravidla. České vězeňství, 1996, č. 1, příloha.
4. Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.
5. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
6. Časopis Vězeňské služby ČR ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ.
7. Vězeňská služba České republiky - <http://www.vscr.cz/>.
8. The Finnish Prison Service - <http://www.vankeinhoito.fi/14994.htm>.
9. The Finnish Legislation, Translations of Finnish acts and decreets <http://www.finlex.fi/en/>.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Martin Kocanda
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 15. 3. 2010

Kateřina Hodná

SOUHRN

Tato práce se zaměřuje na popis vězeňských systémů v České republice a ve Finsku a na jejich následné srovnání. První dvě části práce obsahují teoretické poznatky z oboru vězeňství v obou zemích, popisují organizaci institucí, které zde vězeňství vykonávají, a výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody. Poslední dvě části práce se věnují popisu zkušeností nabytých v praxi, zejména při exkurzích a při plnění odborné praxe ve věznicích. Součástí práce je také závěrečné porovnání českého a finského vězeňského systému.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vězeňství; Česká republika; Finsko; výkon vazby; výkon trestu odnětí svobody.

TITLE

The Differences between Czech and Finnish Prison System

ABSTRACT

The thesis focuses on description of prison systems in the Czech Republic and Finland and on their following comparison. The first two parts of the thesis include theoretical facts from the field of prison service in both countries, describe the organisation of the institutions, which accomplish the prison service there, and carrying out the detention of remand and serving the sentences. The two last parts attend to description of experiences gained in practices, mainly during the excursions and carrying out the professional practices in the prisons. The thesis also includes the final comparison of Czech and Finnish prison system.

KEYWORDS

Prison service; Czech Republic; Finland; detention of remand; serving the sentence.

OBSAH

ÚVOD	8
1. ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ	10
1.1 Vězeňská služba České republiky.....	11
1.1.1 Úkoly Vězeňské služby České republiky.....	11
1.1.2 Organizační uspořádání a řízení Vězeňské služby České republiky.....	12
1.1.3 Povinnosti a oprávnění příslušníků Vězeňské služby České republiky	13
1.1.4 Podmínky pro přijetí pracovníků do služebního a pracovního poměru, vzdělávání a requalifikace vězeňského personálu.....	15
1.1.5 Současné údaje o počtu zaměstnanců Vězeňské služby České republiky.....	16
1.2 Výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody, vazební věznice a věznice v České republice	17
1.2.1 Výkon vazby a vazební věznice v České republice	17
1.2.2 Výkon trestu odnětí svobody a věznice v České republice.....	21
1.3 Závěr	33
2. FINSKÉ VĚZEŇSTVÍ.....	35
2.1 Úřad pro trestní sankce	36
2.1.1 Vězeňská služba.....	37
2.1.2 Probační služba	41
2.1.3 Školící institut pro Vězeňskou a Probační službu.....	41
2.2 Výkon vazby ve Finsku	42
2.2.1 Zásady pro umístování obviněných do věznice a ve věznici.....	42
2.2.2 Výkon vazby	43
2.2.3 Kontakty obviněných mimo věznici	44
2.2.4 Vězeňský řád, dodržování kázně a kontrolování obviněných.....	45
2.3 Výkon trestu odnětí svobody ve Finsku.....	47
2.3.1 Hlavní zásady výkonu trestu odnětí svobody.....	48

2.3.2 Zásady umístování odsouzených do věznice a uvnitř věznice	49
2.3.3 Základní podmínky a vybavení ve výkonu trestu odnětí svobody.....	51
2.3.4 Činnosti a aktivity během výkonu trestu odnětí svobody	51
2.3.5 Kontakty odsouzených mimo věznici	55
2.3.6 Dodržování kázně a pořádku ve vězeňských zařízeních.....	57
2.3.7 Propuštění z výkonu trestu	58
2.4 Závěr	60
3. EXKURZE VE VĚZNICÍCH	61
3.1 Pardubice.....	61
3.2 Světlá nad Sázavou	62
3.3 Oulu	64
3.4 Pelso.....	66
4. ZÁVĚREČNÉ SROVNÁNÍ	69
ZÁVĚR	74
SEZNAM PŘÍLOH.....	76
PŘÍLOHY	77
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	88

ÚVOD

Vězeňství – jeden z nejdůležitějších oborů v dnešní době a také téma této bakalářské práce.

Česká republika a Finsko jsou dva velmi rozdílné evropské státy. Rozdíly se netýkají pouze geografické polohy, složení obyvatelstva, kultury a jazyka, ale také oblasti kriminality, trestního práva a výkonu vězeňství.

Přestože kriminalita či druhy trestních sankcí a způsob jejich ukládání s vězeňstvím úzce souvisí, v této práci se jim nevěnuji. Zaměřila jsem se čistě na oblast vězeňství a jeho výkon.

Během výzkumu bylo mým cílem teoreticky, ale i prakticky poznat vězeňské systémy v České republice a ve Finsku. Po nastudování literatury a po uskutečnění návštěv věznic v obou zemích jsem poté měla dostatek informací na to, abych mohla oba vězeňské systémy komparovat a utvořit si na jejich fungování a efektivitu vlastní názor.

V prvních dvou částech své práce jsem se zaměřila na popis vězeňských systémů v České republice a ve Finsku. Pro české čtenáře mé práce bude přínosem spíše kapitola věnující se finskému vězeňství, ovšem kapitolu věnovanou českému vězeňství jsem uvedla pro lepší možnost srovnání a také pro potencionální finské čtenáře, kteří by hledali informace o českém vězeňství.

V těchto úvodních dvou kapitolách, věnujícím se zejména teorii, jsem se vždy zaměřila na organizaci institucí, které výkon vězeňství v těchto zemích zajišťují a dále na výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody v obou státech.

Jedna kapitola je také věnována poznatkům nabytým v praxi, ať už během exkurzí ve věznicích nebo během plnění odborné praxe v rámci kurzů Aplikační intervence II a III na Univerzitě Pardubice. Jedná se zejména o bližší popis navštívených věznic, jejich profilace, specifika, způsob zacházení s odsouzenými či obviněnými a jejich vzdělávání a zaměstnávání.

V poslední kapitole jsem chtěla vyjádřit svůj názor při porovnávání vězeňských systémů České republiky a Finska a obzvláště se zaměřit na skutečnosti, fakta nebo rozdíly, které mě zaujaly. Samozřejmě by se dalo nalézt mnohem více rozdílů, než ve své práci popisuji, zdůraznila jsem zde pouze některé.

Také bych ráda hned v úvodu zdůraznila, že každý národ je jistým způsobem odlišný od ostatních a má svá specifika, která jsou dána např. historickým vývojem, a s tím také souvisí rozdílnost jednotlivých sfér lidského života a společnosti, které zahrnují také vězeňství.

1. ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ

Dříve než začnu hovořit o samotném vězeňství, je nutné zmínit se pár slovy o základní charakteristice České republiky. Oba státy se totiž liší nejen vězeňskými systémy, ale také svou geografii a počtem a složením obyvatelstva, což je důležité zejména ve statistických srovnáních (např. u počtu odsouzených).

Česká republika je vnitrozemský stát s parlamentně demokratickým státním zřízením ve střední Evropě, rozkládající se na území o rozloze 78865 km², s počtem obyvatel přibližně deseti milionů. Hustota zalidnění je 133 obyvatel/km². Česká republika vznikla v roce 1993 po rozdělení Československa. Úředním jazykem je čeština. 59 % obyvatel se nehlásí k žádnému vyznání, 27 % se hlásí k římsko-katolickému.¹

Po zániku komunistického režimu v roce 1989 muselo vězeňství projít nutnými změnami, které byly zakotveny v zákoně č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky a ve Vyhlášce ministra spravedlnosti č. 17/1992 Sb. o organizačním řádu Vězeňské služby. Jednalo se o přetransformování vězeňství v duchu Standardních minimálních pravidel OSN pro zacházení s vězni² a Evropských vězeňských pravidel Rady Evropy³. Nově vzniklé právní akty byly též v souladu s mezinárodními úmluvami a konvencemi v oblasti lidských práv.

Základními právními předpisy pro oblast vězeňství v České republice jsou: zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční České republiky, zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, Vyhláška ministra spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, Vyhláška ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Vězeňství před rokem 1989 se vyznačovalo zejména svým militaristickým režimem, špatným zacházením s vězňnými a odsouzenými osobami, špatnými podmínkami ve

¹ *Wikipedie : Otevřená encyklopedie* [online]. 2005, 14. 03. 2010 [cit. 2010-03-16]. Česko. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesko>>.

² *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* [online]. New York : 1997, 2007 [cit. 2010-03-16]. Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Dostupné z WWW: <<http://www2.ohchr.org/english/law/treatmentprisoners.htm>>.

³ Evropská vězeňská pravidla: Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům. *Příloha časopisu České vězeňství*. Praha, 2006, č. 1.

věznicích, odsouzení měli minimální šanci na nápravu. Díky přetvoření celého vězeňského systému v moderním pojetí, dodržování základních lidských práv a svobod a odlišnému pohledu na vězněné a odsouzené, došlo od roku 1989 k velké změně.

Nové pojetí vězeňství se vyznačovalo zejména prvky demilitarizace, depolitizace, decentralizace a humanizace. Moderní vězeňský systém plní funkci ochrany obyvatel státu před kriminálním chováním, ale zároveň usiluje o nápravu odsouzených a jejich následné začlenění do společnosti po propuštění z výkonu trestu.

1.1 Vězeňská služba České republiky

V České republice zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody instituce Vězeňské služby České republiky. (Příloha č. 2) Vězeňská služba byla ustanovena na základě Zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky a je podřízena Ministerstvu spravedlnosti.

Vězeňská služba České republiky je financována ze státního rozpočtu České republiky, vláda každý rok vynakládá pro Vězeňskou službu určité množství financí a Vězeňská služba s nimi hospodaří.

1.1.1 Úkoly Vězeňské služby České republiky

Vězeňská služba České republiky má mnoho úkolů.⁴

Mezi ně patří:

- správa a střežení vazebních věznic a věznic, odpovědnost za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- střežení, předvádění a eskortování osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- soustavně působit na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a také některé osoby ve výkonu vazby prostřednictvím programů zacházení, s cílem vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění
- zajištění pořádku a bezpečnosti v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva, a jiných místech jejich činnosti, zajištění pořádku a bezpečnosti při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,

⁴ Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky. § 2.

- provádět výzkum v oboru penologie a využívat jeho výsledky a vědecké poznatky ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- vytvářet podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- vést evidenci osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky,
- provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby,
- plnění úkolů, které vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána,
- zajištění vzdělání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců Vězeňské služby (provádí Institut vzdělávání) a osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody (provádí Střední odborné učiliště, odborné učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby),
- poskytování zdravotní péče osobám ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby, v některých případech také zabezpečování speciální zdravotní péče v mimovězeňských zdravotních zařízeních,
- prošetřování trestné činnosti příslušníků vlastními pověřenými orgány, ve spolupráci s Policií České republiky předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody.

1.1.2 Organizační uspořádání a řízení Vězeňské služby České republiky⁵

Vězeňská služba se z hlediska druhů vykonávaných činností a obsahu úkolů člení na vězeňskou stráž, justiční stráž, správní službu, Institut vzdělávání, Střední odborné učiliště a pověřené orgány Vězeňské služby. (Příloha č. 1)

Vězeňská stráž střeží a předvádí obviněné a odsouzené osoby, střeží vazební věznice a věznice a udržuje zde pořádek a kázeň.

Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti a jiných místech jejich činnosti.

Správní služba se stará o organizační, ekonomickou, výchovnou, vzdělávací,

⁵ Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky. § 3, 4.

zdravotnickou a další speciální a odbornou činnost. Do správní služby Vězeňské služby patří ředitelé věznic, vedoucí ekonomického a správního oddělení, dále odborní pracovníci, kteří se věnují realizaci programů zacházení a na procesu výchovy obviněných či odsouzených osob, sem se řadí vychovatelé, speciální pedagogové, psychologové, psychiatři, sociální pracovníci a zdravotníci. Na tomto penitenciárním procesu se také podílejí občanští zaměstnanci v pracovním poměru k Vězeňské službě.

Organizačními jednotkami Vězeňské služby jsou: generální ředitelství, vazební věznice, věznice a Institut vzdělávání.

Za činnost Vězeňské služby je odpovědný generální ředitel Vězeňské služby, a to přímo Ministru spravedlnosti. Ministerstvo spravedlnosti vytváří Vězeňské službě podmínky pro její fungování a řádnému plnění jejích úkolů, také provádí kontrolu její činnosti, dodržování právních předpisů a vnitřních předpisů týkajících se zacházením s osobami ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody.

Vazební věznice a věznice jsou další složkou organizační struktury Vězeňské služby České republiky. Jejich zřizovatelem je Ministr spravedlnosti, který je zároveň i ruší. V čele každé vazební věznice a věznice stojí ředitel, který je odpovědný za výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody v dané věznici. Ředitelé věznic jsou podřízeni generálnímu řediteli Vězeňské služby.

Příslušníci Vězeňské služby České republiky vykonávají službu v uniformách, které jsou charakterizovány zejména barvou, stříhem, vnějším označením, rezortními oborovými znaky a hodnostním označením.⁶ Dále se mohou prokázat svými služebními průkazy, identifikačními čísli či prohlášením „vězeňská služba“, pokud to zvláštní situace vyžaduje. Specificky jsou také označena služební vozidla Vězeňské služby, která jsou bílé barvy a jsou označena fialově zbarveným vodorovným pruhem po jeho obvodových stranách.

1.1.3 Povinnosti a oprávnění příslušníků Vězeňské služby České republiky

Příslušníci Vězeňské služby mají dle zákona 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážci stanoveny povinnosti a oprávnění, kterými jsou upraveny podmínky a

⁶ *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2009, 18.12.2009 [cit. 2010-03-16]. Uniformy příslušníků VS ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/uniformy-prislusniku-vs-cr-5399>>.

pravidla pro výkon jejich práce. Jedná se zejména o pravidla při práci s osobami ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, kterými jsou zajištěny základní práva obviněných a odsouzených.

Příslušníci Vězeňské služby mají za povinnost jednat s obviněnými a odsouzenými osobami vážně a rozhodně, respektovat jejich práva, zabraňovat krutému a nelidskému zacházení, taktéž se má příslušník chovat při provádění služebních zákroků, kdy musí dbát cti a důstojnosti těchto osob a dbát na dodržování zákonem stanovených podmínek při zacházení s osobami ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Příslušníci mají také povinnost zasáhnout, pokud osoba obviněná či odsouzená páchá trestný čin nebo kázeňský přestupek, pokud dochází k maření výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, je-li narušován pořádek nebo ohrožena bezpečnost ve veškerých objektech Vězeňské služby, soudů, státního zastupitelství či při předvádění nebo eskortě osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Příslušníci jsou také povinni pronásledovat osobu prchající z výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody a zadržet ji. Pátrání po těchto osobách a jejich předání Vězeňské službě provede Policie ČR.

Od příslušníků Vězeňské služby se očekává maximální profesionálnost, čestnost, spolehlivost a nenadřazenost při práci a každodenním působení na osoby ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Pouze tak lze dosáhnout kvalitního působení na tyto osoby a efektivního zacházení s nimi. Základem fungujících vazebních věznic a věznic je zkušený, na 100% fungující vězeňský personál.

Oprávnění příslušníků, která stanovuje výše uvedený zákon, jsou následující: oprávnění požadovat vysvětlení, pokud napomůže k odhalení trestného činu či kázeňského přestupku u osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, oprávnění provádět osobní prohlídku a podobné úkony, oprávnění zjišťovat totožnost osob, které vstupují do věznic nebo se v nich pohybují, prohlížet jejich osobní věci, a při vjezdu a výjezdu z věznic kontrolovat jejich dopravní prostředky, oprávnění odejmout věc, kterou u sebe mají obvinění a odsouzení neoprávněně, nebo věc, která by mohla být prohlášena za propadlou nebo zabranou, oprávnění použít donucovacích prostředků v konkrétních situacích za účelem zajištění pořádku a bezpečnosti, lze použít jen ty prostředky, které uvádí zákon, oprávnění použití střelné zbraně, ale pouze za výjimečných situací, kdy by bylo použití donucovacích prostředků neúčinné, musí dbát značné opatrnosti, aby někoho nezranil a aby co nejvíce šetřil život osoby, proti které

zasahuje.

1.1.4 Podmínky pro přijetí pracovníků do služebního a pracovního poměru, vzdělávání a rekvalifikace vězeňského personálu

Vězeňská služba České republiky má dle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních složek, ve znění pozdějších předpisů možnost přijmout do služebního poměru příslušníka Vězeňské služby osoby, které splňují podmínky trestní bezúhonnosti, které mají dokončené minimálně středoškolské vzdělání s maturitou a které během přijímacího řízení prokážou zdravotní, duševní a fyzickou způsobilost. Po prvních pohovorech následuje psychologické vyšetření, komplexní zdravotní prohlídka a prověření fyzických zdatností.

Po přijetí do služebního poměru jsou noví příslušníci povinni absolvovat základní odbornou přípravu, kterou zajišťuje Institut vzdělávání Vězeňské služby ve Stráži pod Ralskem. Toto studium je bezplatné.

Vzdělávání vysokoškolsky vzdělaných uchazečů pro služební poměr ve Vězeňské službě probíhá dálkově. Tito příslušníci jsou také povinni splnit základní odbornou přípravu. Ta už je ovšem přizpůsobena specifikům zastávané profese.

Osoby ve služebním poměru mají také možnost navštěvovat různé vzdělávací a jazykové kurzy. Tyto kurzy mohou příslušníci vykonávat v Institutu vzdělávání Vězeňské služby ČR⁷ nebo u jiných vzdělávacích organizací.

Vysokoškolského vzdělání mají možnost příslušníci Vězeňské služby dosáhnout na Policejní akademii ČR a na vybraných civilních vysokých školách.

Občanští zaměstnanci jsou také důležitou součástí při procesu působení na obviněné a odsouzené. Starají se o zacházení s těmito osobami, sestavují programy zacházení a dbají na jejich realizaci. Občanští zaměstnanci jsou přijímáni do pracovního poměru na základě specifických požadavků, podle zaměstnání, které vykonávají a které vyžaduje určitý druh vzdělání či kvalifikace.

Profesionální a kvalitní vězeňský personál je jedním ze základů dobře fungujícího vězeňského systému, ať už v České republice nebo v jiných státech.

⁷ *Institut vzdělávání Vězeňské služby České republiky* [online]. 2007, 2009 [cit. 2010-03-16]. Specializační kurzy. Dostupné z WWW: <<http://www.ivvs.cz/?m=1&s=2&typ=sub>>.

1.1.5 Současné údaje o počtu zaměstnanců Vězeňské služby České republiky

Vězeňská služba České republiky měla k 31. 12. 2008 celkem 10.454 zaměstnanců, z toho bylo 6.496 příslušníků a 3.958 civilních zaměstnanců. Plánovaný počet příslušníků a zaměstnanců byl ale vyšší, vláda vyčlenila Vězeňské službě prostředky pro celkem 10.807 příslušníků a zaměstnanců. Tento údaj o počtu zaměstnanců v roce 2008 byl nejnižší za posledních 5 let.

V roce 2008 bylo ve Vězeňské službě zaměstnáno celkem 2.531 žen, z toho 702 příslušnic Vězeňské služby a 1.829 zaměstnankyň, z celkového počtu všech zaměstnanců Vězeňské služby tedy ženy zaujímaly 24, 2%. Za posledních 5 let byl poměr mužů a žen ve Vězeňské službě stabilní, pohyboval se okolo 24%.

Co se týče profesního složení zaměstnanců Vězeňské služby v roce 2008, nejvíce bylo strážných (celkem 4.225 příslušníků, tj. 40,42%), dále dozorců (1.893 příslušníků, tj. 18,11%). Zaměstnanců ve vzdělávacích nebo výchovných funkcích bylo 1.150, tj. 11%, v administrativních funkcích bylo zaměstnáno 13,1% lidí.

Vězeňská služba České republiky má zájem na tom, aby byl její personál kvalitně vzdělaný. Ve vzdělanostním složení zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby převládalo

v roce 2008 střední vzdělání s maturitou (7.551 osob). V posledních letech také stoupá počet zaměstnanců a příslušníků s vysokoškolským vzděláním (bakalářským a magisterským).

Největší počet vězeňského personálu v roce 2008 měly vazební věznice Praha – Pankrác (680), vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno (634) a věznice Plzeň (494).⁸

Průměrný hrubý měsíční plat příslušníka Vězeňské služby byl v roce 2008 28.613,- Kč, oproti roku 2007 se plat zvýšil o 758,- Kč. Průměrný hrubý měsíční plat občanských zaměstnanců dosáhl výše 26.276,- Kč, od roku 2007 se zvýšil o 698,- Kč.⁹

⁸ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2008*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2009. Personál Vězeňské služby ČR k 31.12.2008 (včetně úvazkových zaměstnanců), s. 12-17.

⁹ *Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2008*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2008. Odměňování zaměstnanců, s. 22.

1.2 Výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody, vazební věznice a věznice v České republice

Tomuto tématu bych se chtěla věnovat samostatně a podrobněji, protože v jednotlivých druzích, typech, zabezpečení a fungování vazebních věznic a věznic spatřuji základní rozdíl mezi českým a finským vězeňstvím. Samotné porovnání těchto vězeňských systémů ale provedu až později, po analýze všech důležitých faktů, které považuji za důležité.

V současné době se v České republice nachází celkem 36 věznic, z toho 10 vazebních a dva ústavy pro zabezpečovací detenci. (Příloha č. 3)

1.2.1 Výkon vazby a vazební věznice v České republice

Jak již bylo řečeno, základními články Vězeňské služby jsou vazební věznice a věznice. Výkon vazby v České republice zajišťuje zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. Dále je výkon vazby upraven Vyhláškou ministra spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.

Ve vazebních věznicích, nebo ve speciálních odděleních věznic, se vykonává výkon vazby. Výkon vazby se uděluje za účelem zabránění obviněnému v předpokládaném maření trestního stíhání nebo v případném pokračování trestné činnosti. Obvinění mohou být podrobeni pouze nejnutnějším omezením jejich svobody, za což zodpovídá ředitel vazební věznice nebo věznice, kde výkon vazby probíhá.

Hlavní zásadou výkonu vazby je pohlížet na osobu vzatou do vazby jako na nevinnou, pokud nebyla pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina. Obviněný nesmí být podrobován fyzickému ani psychickému nátlaku a nesmí být ponižována jeho důstojnost.

Vzetí obviněného do vazby probíhá pouze na základě rozhodnutí o vzetí do vazby písemným příkazem soudu. Po přijetí do věznice se ověří totožnost obviněného, je seznámen se svými právy a povinnostmi během výkonu vazby a s řádem výkonu vazby a věznice. Samozřejmostí je osobní prohlídka, prohlídka věcí, které má obviněný u sebe.

Obvinění jsou umístováni do cel podle určitých pravidel, které jsou předepsány zákonem o výkonu vazby. Zejména musí být naplněn účel vazby a nesmí dojít k mravnímu a jinému ohrožení obviněných. Odděleně se od sebe umísťují muži od žen,

obvinění, kteří by mohli mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, od ostatních, dále obvinění, proti nimž je vedeno společné řízení, obvinění, kteří jsou trestně stíháni pro některý z trestných činů uvedených v § 88, odst. 4 trestního zákoníku¹⁰, obvinění, kteří jsou stíháni pro trestný čin spáchaný z nedbalosti nebo obvinění, kteří ještě nikdy nebyli odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, dále se oddělují obvinění od pravomocně odsouzených osob, mladiství od dospělých a obvinění, u kterých je podezření na přenosné nebo duševní onemocnění. Samozřejmě je oddělování problematických obviněných, kteří neustále porušují řád věznice, jsou agresivní a díky svému chování, duševní poruše či psychické kondici ohrožují sebe nebo ostatní obviněné.

Práva obviněných:¹¹

- právo na stravu třikrát denně, zohledňování zdravotních problémů a kulturních a náboženských zvyklostí,
- právo nosit vlastní oděv, pokud není v rozporu s hygienickými podmínkami a obviněný má možnost jej na vlastní náklady měnit
- právo přijímat nebo odesílat korespondenci bez omezení, korespondence podléhá kontrole, výjimkou je korespondence mezi obviněným a obhájcem a mezi obviněným a státními orgány České republiky,
- právo přijímat návštěvu jednou za dva týdny v trvání 90 minut v počtu maximálně 4 osob, návštěva obhájce je neomezená,
- právo na užití telefonu (u obviněných, kteří nebudou mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání) s blízkou osobou, v některých závažných důvodech i s jinou osobou než blízkou,
- právo na péči o zdraví, na nepřetržitý osmihodinový čas k spánku, na vycházku konající se denně ve vymezeném prostoru věznice v trvání nejméně jedné hodiny,
- právo na duchovní a sociální služby,
- právo na nákup potravin a věcí osobní potřeby ve vězeňské prodejně nejméně jednou týdně,
- právo přijmout balíček do váhy 5 kg jednou za 3 měsíce, balíčky podléhají

¹⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 88, odst. 4.

¹¹ Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby, § 11-20.

kontrole,

- právo na neomezené přijímání peněz,
- právo na uspokojení kulturních potřeb,
- právo na zaměstnání po dobu výkonu vazby (na vlastní žádost)
- právo podávat žádosti a stížnosti státním orgánům České republiky i mezinárodními organizacím)

Povinnosti obviněných:¹²

- povinnost dodržovat řád výkonu vazby a vnitřní řád věznice, chovat se slušně ke všem osobám, se kterými přijde do styku,
- povinnost nenavazovat styky s nedovolenými osobami ve výkonu vazby nebo na svobodě,
- nesmí přeschovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, přechovávat jiné zakázané věci, které by mohly sloužit k výrobě alkoholu, omamných látek, k útěku, k možnosti nechat se tetovat, nebo by byly nebezpečné,
- povinnost neprodleně ohlásit onemocnění, úraz nebo zranění,
- strpět úkony, které souvisejí s identifikací obviněného,
- povinnost dodržovat zásady hygieny,
- povinnost podrobit se osobní prohlídce nebo prohlídce věcí, pokud je to třeba,
- povinnost podrobit se lékařským a jiným prohlídkám, jiným vyšetřením, očkování nebo jiným preventivním zdravotním opatřením,
- povinnost uhradit náklady na péči o zdraví obviněného, pokud je tato péče nadstandardní a není hrazena z veřejného zdravotního pojištění,
- povinnost oznámit okolnosti, které mohou souviset s bezpečností jeho samého nebo ostatních obviněných
- povinnost podrobit se prohlídce při přijetí do vazby, při přemístění z věznice, nebo pokud je podezření, že má u sebe obviněný věc, jejíž držení ve vazbě je zakázáno.

Pokud dojde k porušení řádu nebo k neplnění zákonem stanovených povinností, je to chápáno jako kázeňský přestupek. Po provinění se kázeňským přestupkem následuje systém kázeňských trestů, které jsou vymezeny zákonem č 239/1993 Sb. o výkonu

¹² Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby. § 21.

vazby. Jedná se o pokutu až do výše 1000 Kč, s přihlédnutím na majetkové poměry obviněného, zákaz nákupu potravin a věcí osobní potřeby až po dobu jednoho měsíce, propadnutí věci, umístění do samovazby až na 10 dní (pouze při úmyslném a závažném prohřešku). Obviněný se při výkonu tohoto kázeňského trestu přemístí do zvláštní cely, kde má zákaz přijímat veškeré návštěvy (mimo obhájce), nemá dovoleno přijímat balíčky a nesmí číst knihy, časopisy, hrát hry, poslouchat rádio nebo sledovat televizi. Před udělením samovazby je nutné obviněného řádně vyšetřit. Zdravotně nezpůsobilí obvinění a těhotné ženy se nesmí do samovazby umisťovat. Mladiství obvinění mohou být umístěni do samovazby pouze na dobu 5 dní a mají zmírněná pravidla výkonu samovazby.

Uložené kázeňské tresty musí být úměrné kázeňským přestupkům. O kázeňských přestupcích obviněných se vedou úřední záznamy s bližším popisem okolností.

Zákon o výkonu vazby vymezuje také speciální zásady pro výkon vazby mladistvých obviněných, těhotných žen a cizinců. Většinou se jedná o mírnější režim výkonu vazby či kázeňských trestů, různá speciální opatření, která jsou v souvislosti s jejich věkem či stavem vyžadována. Cizinci pak mají stejný režim jako občané České republiky, podle zákona ale mají právo na seznámení s řádem výkonu vazby a věznice a právo na komunikaci s obhájcem ve svém rodném jazyce nebo alespoň v jazyce, kterému rozumějí. Je jim umožňován kontakt se svými zastupitelskými orgány v České republice. Cizinci se umisťují spolu s občany České republiky, přihlíží se ale také na možnost komunikace s obviněným, který hovoří stejným nebo podobným jazykem, pokud to nenaruší účel vazby.

Jak již bylo řečeno, výkon vazby je soustředěn do vazebních věznic nebo speciálních oddělení věznic. V České republice se nachází celkem 10 vazebních věznic. Jsou to věznice v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Liberci, Litoměřicích, Olomouci, Ostravě, v Praze na Pankráci a v Ruzyni a v Teplících.

Do budoucna má Vězeňská služba v plánu zlepšit ubytovací, materiální a hygienické podmínky ve výkonu vazby, budovat společné prostory, prostory pro sportovní a pohybové aktivity, prostory pro vycházky, aktivity mimo cely a pracovní prostory. Dále se bude snažit iniciovat zjednodušit zákonnou úpravu odděleného umístění obviněných na cely. Ve snaze je rozvíjet lepší pracovní podmínky pro obviněné, aby došlo k menšímu finančnímu zatížení obviněných a jejich rodin. Samozřejmostí je širší nabídka zájmových, výchovně-vzdělávacích, zájmových a sportovních programů pro

obviněné a přiblížení výkonu vazby životu ve společnosti.

Stavy obviněných ve vazebních věznicích a věznicích k 30. 11. 2009¹³

	Vazební věznice a věznice	Obvinění muži	Obviněné ženy	Obvinění celkem
1	Brno	276	26	302
2	Břeclav	16	0	16
3	České Budějovice	101	8	109
4	Hradec Králové	161	13	174
5	Liberec	103	2	105
6	Litoměřice	210	18	228
7	Olomouc	134	10	144
8	Ostrava	304	18	322
9	Ostrov	71	8	79
10	Plzeň	156	11	167
11	Praha – Pankrác	395	38	433
12	Praha - Ruzyně	245	21	266
13	Teplice	94	5	99
14	Znojmo	8	1	9
Celkem		2274	179	2453

1.2.2 Výkon trestu odnětí svobody a věznice v České republice

Pravomocným soudem odsouzené osoby nastupují do výkonu trestu odnětí svobody, který je právně upraven zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Další podmínky výkonu trestu odnětí svobody jsou obsaženy ve Vyhlášce ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Výkon trestu odnětí svobody se vykonává ve věznicích a ve speciálních odděleních

¹³ *Vězeňská služba ČR* [online]. Praha : 2009, 2009 [cit. 2010-03-19]. Měsíční statistické hlášení - listopad 2009. Dostupné z WWW:

<http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/spravni/statistika/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD/MSH%2011%202009.pdf>.

vazebních věznic. Účelem výkonu trestu je splnění trestu odnětí svobody za trestné činy, které jsou obsaženy v zákoně č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku. Tento zákoník také stanovuje a upravuje jejich uložení, délku, způsob výkonu atd. Výkon trestu odnětí svobody má mít výchovně-vzdělávací účel, v jeho průběhu se má pachatel trestné činnosti určitým nápravným procesem zabránit v případné další trestné činnosti a vychovat ho k dobrému a smysluplnému životu ve společnosti, pokud je taková práce s odsouzeným možná. Výkon trestu odnětí svobody musí být vykonáván podle stanovených zásad, nesmí dojít k ponížení lidské důstojnosti, s odsouzenými se musí jednat tak, aby byl negativní vliv výkonu trestu a zbavení svobody co nejmenší a aby pro ně bylo po propuštění co nejsnadnější vrátit se do společnosti. Samozřejmostí je humánní způsob výkonu trestu s dodržováním všech základních lidských práv a svobod.

Nepodmíněný trest odnětí svobody je ukládán nejvýše na dvacet let, pokud se nejedná o výjimečný trest nebo o mimořádné zvýšení trestu. Nepodmíněný trest odnětí svobody v délce do tří let se ukládá takovým pachatelům, u nichž by podmíněný trest nebyl účinný a nevedl by k řádnému způsobu života. Trest odnětí svobody může být soudem vzhledem k různým okolnostem mimořádně snížen nebo zvýšen.

Odsouzení, kteří se dopustili obzvláště závažného zločinu, vykonávají výjimečný trest, kterým se rozumí odnětí svobody na dvacet až třicet let nebo doživotní trest odnětí svobody. Odnětí svobody na dvacet až třicet let je ukládáno pachatelům, kteří spáchali velmi závažný zločin a jejichž náprava je velmi nízká. Doživotní trest je ukládán pachatelům, kteří spáchali zvláště závažné zločiny uvedené v trestním zákoníku § 54 odst. 3.

Odsouzení jsou do výkonu trestu odnětí svobody přijímáni na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu o nařízení výkonu trestu odnětí svobody. Po přijetí je nutné provést kontrolu totožnosti, osobní prohlídku, popř. hygienická a protiepidemická opatření. Odsouzený je seznámen se svými právy a povinnostmi a s řádem věznic.

Odsouzení jsou umísťováni do čtyř typů věznic. O umístění odsouzeného do určitého typu věznic rozhoduje soud. Jedná se o vnější diferenciaci věznic. V České republice rozlišujeme tyto typy věznic: věznice s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. O jednotlivých typech věznic bude řeč později.

Pro umísťování odsouzených do cel existují daná pravidla. Vždy se oddělují odsouzení muži od odsouzených žen, zpravidla dále dospělí odsouzení od mladistvých,

prvotrestaní od recidivistů, odsouzení za trestné činy z nedbalosti od odsouzených za úmyslné trestné činy, zvláště od ostatních se umisťují trvale pracovní nezařaditelní odsouzení, odsouzení s duševními poruchami a poruchami chování a odsouzení s uloženým ochranným léčením.

Pro přijímání odsouzených do výkonu trestu slouží ve věznici tzv. přijímací oddělení. Po lékařských vyšetřeních se rozhoduje, do jaké věznice bude odsouzený poslán k výkonu trestu odnětí svobody. Při výběru věznice se přihlíží k možnosti zájmových aktivit a vzdělávacích programů pro odsouzeného, ale také blízkost jeho bydliště, aby mohl udržovat kontakt se svými blízkými. V konkrétní věznici je přijat na nástupním oddělení, kde se o jeho osobě sepíše komplexní zpráva od různých specialistů (lékařské, psychologické, popř. psychiatrické), zhodnotí se jeho chování, dosavadní kriminální vývoj, případná možnost recidivy nebo konfliktního jednání a předpokládaný vývoj jeho osoby během výchovného působení. Na základě této zprávy je odsouzenému nabídnut vhodný program zacházení, který se skládá z pracovních, vzdělávacích, speciálně-výchovných, zájmových či společenských aktivit. Po vybrání programu zacházení má odsouzený povinnost se tohoto programu účastnit.

Odsouzení mají, stejně jako osoby ve výkonu vazby, ve výkonu trestu svá práva a povinnosti, které vymezuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Práva odsouzených:¹⁴

- právo na poskytování základních sociálních potřeb a zdravotní péče, odsouzení mají právo na pravidelnou stravu, na své lůžko a místo pro uložení osobních věcí, prostor na jednoho odsouzeného musí být nejméně 4 m² (toto nemusí být dodrženo jen za závažných podmínek), dostatečný oděv, právo na osmihodinový spánek, na dobu potřebnou k hygieně, k úklidu a stravování, nejméně jednu hodinu na vycházku a přiměřené osobní volno,
- odsouzený, který není zařazen do práce, má právo na sociální kapesné ve výši 100 Kč měsíčně,
- při onemocnění, úrazu nebo úmrtí odsouzeného věznice vždy vyrozumí někoho z příbuzných či blízkých osob,
- právo na příjem a odesílání korespondence bez omezení na vlastní náklady, vězeňská služba může korespondenci kontrolovat (s výjimkou korespondence mezi

¹⁴ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 16 – 27.

odsouzeným a advokátem, státními orgány České republiky nebo diplomatickou misí, konzulárním úřadem cizího státu, popř. mezinárodní organizací, která se zabývá ochranou lidských práv)

- v určitých případech se odsouzenému může povolit telefonát s blízkou osobou, vězeňská služba může telefonát odposlouchávat, v případě výše uvedených výjimek je kontrola telefonátů nedovolená, náklady na telefonování hradí odsouzený,

- právo na návštěvu blízkých osob v rozsahu 3 hodin za měsíc, návštěvy probíhají v místnosti k tomu určené a současně mohou odsouzeného navštívit maximálně čtyři osoby, v některých případech může ředitel věznice povolit návštěvu bez sluchové a zrakové kontroly vězeňské služby během návštěvy, popř. může nařídit, aby návštěva proběhla za oddělovací přepážkou, nebo může výjimečně povolit opuštění věznice v souvislosti s návštěvou, pokud tím nebude narušen výkon trestu

- právo na duchovní a sociální služby, odsouzení se shromažďují k náboženským či podobným úkonům v době pracovního volna, výkon duchovních služeb ve věznicích mohou provádět pouze církve a náboženské spolky, které na to mají povolení,

- právo na uspokojování kulturních potřeb, odsouzení si mohou na svoje náklady objednávat knihy, časopisy či denní tisk, půjčovat si publikace z knihovny ve věznici,

- právo na půjčení a hraní společenských her, právo na zakoupení ostatních věcí, pokud to přispívá ke vzdělávání odsouzeného, popř. provozovat zájmovou činnost, která není v rozporu s účelem výkonu trestu,

- právo na nákup potravin a věcí osobní potřeby, ve věznicích jsou zřízeny prodejny s potravinami, drogistickými a průmyslovými výrobky,

- právo na přijetí balíčku o váze maximálně 5 kg dvakrát ročně (zpravidla o Vánocích a narozeninách odsouzeného), na prádlo, oděv nebo na věci potřebné pro vzdělávání nebo zájmovou činnost se tato omezení nevztahují, balíčky se před předáním odsouzeným Vězeňskou službou kontrolují,

- právo na přijetí peněz, po přijetí se peníze uloží na účet odsouzeného zřízený ve věznici,

- odsouzení mají právo na podání stížnosti nebo žádosti oprávněné osobě.

Povinnosti odsouzených:¹⁵

- povinnost dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy

¹⁵ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 28.

zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není zařazen mezi trvale nebo dočasně pracovně neschopnými, plnit program zacházení, jednat slušně se všemi osobami, nepoškozovat cizí majetek, zacházet šetrně se svěřenými věcmi,

- povinnost podrobit se osobní prohlídce, pokud je to vyžadováno, umožnit zaměstnancům Vězeňské služby kontrolu svých osobních věcí,

- podrobit se lékařským prohlídkám (preventivní vstupní, periodické, mimořádné a výstupní),

- povinnost strpět úkony související s jeho identifikací,

- povinnost ohlásit onemocnění, zranění nebo úraz zaměstnanci Vězeňské služby,

- povinnost sdělit okolnosti, které by mohly ohrozit jeho nebo jinou osobu,

- povinnost podrobit se opatřením, která vedou k potlačení výroby, distribuci a zneužívání omamných a psychotropních látek a jedů ve věznici,

- povinnost dodržovat zásady hygieny,

- povinnost oznámit věznici, zda pobírá důchod, výsluhový příspěvek, příspěvek za službu nebo příjem podléhající dani z příjmu,

- odevzdat do úschovy věznice věci, které má odsouzený po dobu výkonu trestu zakázány mít u sebe,

- uhradit náklady na zdravotní úkony, které jsou nad rámec péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění,

- zákaz vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly sloužit k ohrožení bezpečnosti osob nebo majetku, nebo by sloužily k útěku,

- zákaz přechovávat a rozšiřovat tiskoviny, které by podporovaly rasismus, etnickou, náboženskou a sociální nesnášenlivost, fašismus apod., zákaz přechovávat materiály s popisem výroby a užívání návykových látek, jedů, výbušnin či zbraní,

- zákaz tetovat sebe a jinou osobu nebo se nechat tetovat,

- zákaz předstírání nemoci, zákaz záměrného poškození svého zdraví,

- zákaz prodávat, směňovat a darovat věci, které má odsouzený ve věznici v držení, bez souhlasu Vězeňské služby,

- povinnost pracovat, pokud je odsouzený k práci zdravotně způsobilý a byl zařazen do práce,

- povinnost hradit náklady výkonu trestu,

- povinnost hradit zvýšené náklady na střežení či na dopravu a předvedení do zdravotnického zařízení ve zvláštních případech.

Zaměstnávání a vzdělávání odsouzených¹⁶

Odsouzení, kteří jsou schopni práce, jsou zdravotně způsobilí a práce je jim přidělena, jsou povinni tuto práci vykonávat. V českých věznicích je v dnešní době ale problém s celkem vysokou nezaměstnaností osob ve výkonu trestu, souvisí to s nedostatkem pracovních příležitostí, ale také s vysokým počtem odsouzených ve věznicích. Nynější zaměstnanost odsouzených v českých věznicích se pohybuje okolo 60 %.¹⁷

Jednotlivé věznice zařadí odsouzené dle jejich kvalifikace, znalostem a zdravotnímu stavu do práce, zajišťují také jejich odměňování a dbají na to, aby si mohli odsouzení zvyšovat svou kvalifikaci a znalosti.

Odsouzení vykonávají práci buď přímo v provozu věznice, popř. ve vlastní výrobě ve věznici, podnikatelské činnosti nebo smluvně u jiných subjektů.

Pracovní podmínky, postavení odsouzených, pracovní doba a odměna odsouzených za práci jsou obsaženy v zákoně č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.

Odsouzeným, kteří mají předpoklady ke studiu, se také umožňuje vzdělávání, kdy mohou studovat na základní a střední škole ve věznici.

Střední odborné učiliště

Tato vzdělávací instituce působí jako samostatná organizační jednotka vězeňské služby, hlavní sídlo má v Praze a člení se na školská vzdělávací střediska, která nyní působí v sedmi věznicích (Opava, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Světlá nad Sázavou, Valdice, Všehrady). Odsouzení zde mají možnost získat nebo si doplnit základní vzdělání, navštěvovat a rekvalifikovat se v odborných kurzech, ale také získat středoškolské vzdělání s výučním listem. V roce 2008 byl průměrný počet žáků v učebních oborech 301, učební obory pak absolvovalo 87 odsouzených. Za rok 2008

¹⁶ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 29 - 34.

¹⁷ *Vězeňská služba ČR* [online]. Praha: 2010, 2010 [cit. 2010-03-19]. Zaměstnávání a vzdělávání odsouzených. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/zamestnavani-a-vzdelavani-odsouzenych-6126>>.

bylo odsouzeným nabídnuto ke vzdělávání celkem 15 učebních oborů a 59 odborných kurzů.¹⁸

Odsouzení mají také možnost studovat střední či vysokou školu dálkovou formou, studium si však hradí sami. Ve speciálních případech může ředitel věznice odsouzenému povolit navštěvování školy, pokud splňuje všechny podmínky, které jsou vyžadovány.

Zacházení s odsouzenými

Při plnění výkonu trestu ve věznici je každému odsouzenému sestaven program zacházení na základě komplexní zprávy, do kterého si může začlenit také aktivity, které si sám zvolí. Programy zacházení se člení na pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů.¹⁹ Odsouzený program zacházení schválí svým podpisem a jeho plnění je pro něj poté závazné.

Odsouzený musí dodržovat kázeň, při jejím dodržování a bezproblémovém chování jsou mu udělovány odměny, při porušování pořádku a kázně jsou mu udělovány kázeňské tresty. Na chování odsouzeného potom závisí jeho režim ve věznici, jsou mu povolovány či zakazovány některé činnosti apod. Odměnou se rozumí např. pochvala, zvýšení doby návštěv, zvýšení kapesného, umožnění nákupu potravin a věcí osobní potřeby, věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1000 Kč, rozšíření osobního volna pro vybrané aktivity, povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo programem zacházení, přerušování výkonu trestu.²⁰ Kázeňský trest je např.: důtka, snížení kapesného, zákaz přijetí balíčku, pokuta až do výše 1000 Kč, propadnutí věci, pobyt v uzavřeném oddělení, umístění do samovazby až na 20 dnů, zrušení předchozích výhod plynoucích z předchozí odměny.²¹ Pro ukládání kázeňských trestů jsou samozřejmě dána pravidla, která obsahuje § 47 zákona č. 1169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí

¹⁸ *Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2008*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2008. Vzdělávání vězňů, s. 49.

¹⁹ Vyhláška ministra spravedlnosti ze dne 21. 12. 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. § 36.

²⁰ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 45.

²¹ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 46 - 55.

svobody. Tento zákon také upravuje udílení mírnějších kázeňských trestů pro mladistvé a těhotné odsouzené ženy nebo ženy krátce po porodu.

Výkon trestu odnětí svobody u specifických skupin odsouzených

Mezi odsouzenými najdeme určité skupiny, které vyžadují ve výkonu trestu zvláštní zacházení a způsob výkonu trestu je v některých ohledech odlišný od výkonu trestu běžných odsouzených. Přihlíží se k jejich psychickým, fyzickým a věkovým zvláštnostem.

Specifickými skupinami odsouzených jsou mladiství, ženy, trvale pracovně nezařaditelní, odsouzení s duševními poruchami a poruchami chování, doživotně odsouzení a odsouzení cizinci.

U mladistvých odsouzených²² se dbá zejména na jejich výchovu, splnění povinné školní docházky či doplnění a rozšíření jejich vzdělání. Výkon trestu je mírnější a obsahuje jistá specifika. Rozdíl je např. v přijímání balíčků, mladiství odsouzení mohou přijmout balíček o váze do 5 kg čtyřikrát ročně. U odměn je rozdíl v mimořádném zvýšení doby návštěv za měsíc až na 8 hodin a v mimořádném povolení přijetí balíčku, jinak jde o stejné druhy odměn, jako u dospělých odsouzených. Kázeňské tresty lze uložit jen tyto: důtka, snížení kapesného až na dobu dva měsíce, zákaz přijetí jednoho balíčku v roce, propadnutí věci, pobyt na samostatném oddělení až na dobu dvou týdnů, celodenní uzavření na uzavřeném oddělení až na dobu 10 dnů, samovazba až na 10 dnů, odnětí výhod nabytých předchozí odměnou.

U odsouzených žen²³ se kázeňské tresty také liší, týká se to těhotných žen a žen, které jsou nejvýše půl roku po porodu. Těmto ženám lze udělit pouze důtka, propadnutí věci a odebrání výhod plynoucích z předchozí odměny.

Odsouzená matka dítěte do tří let, může požádat o povolení mít dítě ve věznici u sebe a pečovat o něj, pokud to podmínky ve věznici umožňují. Odsouzená samozřejmě musí splňovat všechny předpoklady a dítě nesmí být svěřeno do péče jiné osobě.

Trvale pracovně nezařaditelným²⁴ se rozumí odsouzený, kterému je více než 65 let a

²² Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 60 - 65.

²³ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 66 – 68.

²⁴ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 69.

sám nepožádal o zařazení do práce, plně invalidní odsouzený nebo odsouzený, který má zdravotní stav takový, že neumožňuje jeho zařazení do práce. Těmto odsouzeným se udělují stejné kázeňské tresty, jako mladistvým odsouzeným.

U odsouzených s duševní poruchou, s poruchou osobnosti a chování nebo u osob s mentální retardací²⁵ se ve způsobu zacházení musí brát zřetel na vyjádření odborného lékaře a terapeuticky na tyto odsouzené působit.

Specifickou skupinou odsouzených jsou také osoby odsouzené na doživotí²⁶. U těchto osob musí být brán zřetel na jejich trest a na jejich možnou nebezpečnost. Doživotně odsouzení jsou zpravidla ubytováni po jednom a vycházky, návštěvy a podobné aktivity probíhají většinou o samotě. Těmto odsouzeným také nemůže být povoleno dočasné opuštění věznice v rámci programu zacházení či návštěvy.

Odsouzení cizinci²⁷ jsou obeznámeni o svých právech a povinnostech v mateřském jazyce nebo v jazyce, kterému rozumí, dále jsou seznámeni s možností požádat o předání k výkonu trestu do státu, kde jsou státními občany, jsou také seznámeni s možností obrátit se na diplomatickou misi státu, kde jsou státním občanem, uprchlíci a osoby bez státního občanství mají právo obracet se na diplomatickou misi státu, který je pověřen chránit jejich práva a zájmy. Odsouzeným cizincům je poskytnuta možnost četby knih ve svém jazyce nebo v jazyce, kterému rozumějí, je jim umožněno studovat český jazyk, také mohou být ubytováni s odsouzenými hovořícími stejným nebo příbuzným jazykem, pokud to nenaruší účel výkonu trestu. Návštěva zástupce konzulárního úřadu, na kterou mají odsouzení cizinci právo, se nezapočítává do běžné doby návštěv.

Věznice v České republice

Výkon trestu probíhá ve věznicích nebo ve speciálních odděleních vazebních věznic. V České republice se nachází 26 věznic: Bělušice, Břeclav, Drahonice, Heřmanice, Horní Slavkov, Jiřice, Karviná, Kuřim, Kynšperk nad Ohří, Mírov, Nové sedlo, Odolov, Opava, Oráčov, Ostrov nad Ohří, Pardubice, Plzeň, Příbram, Rapotice, Rýnovice, Stráž

²⁵ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 70.

²⁶ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 71.

²⁷ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 72.

pod Ralskem, Světlá nad Sázavou, Valdice, Všehrady, Vinařice a Znojmo.

Věznice jsou rozděleny do čtyř typů podle způsobu střežení a vnějšího zabezpečení.²⁸

- s dohledem,
- s dozorem,
- s ostrahou,
- se zvýšenou ostrahou.

Vedle těchto typů se zřizují také zvláštní věznice pro mladistvé. V jednotlivých typech věznic se také mohou zřídit oddělení jiných typů věznic, pokud je to nenarušuje výkon trestu.

Odsouzení jsou do věznic umisťováni rozhodnutím soudu podle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Do věznice s dohledem jsou zařazováni prvotrestaní odsouzení, kteří spáchali trestný čin z nedbalosti, do věznice s dozorem jsou umístěni ti odsouzení, kteří spáchali trestný čin z nedbalosti, ale v minulosti již byli ve výkonu trestu za úmyslný trestný čin nebo prvotrestaní odsouzení, kteří spáchali úmyslný trestný čin, do věznice s ostrahou pachatele, který spáchal úmyslný trestný čin a nejsou splněny podmínky pro jeho umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatele, který spáchal trestný čin z nedbalosti, ale nebyl zařazen do věznic s dohledem nebo s dozorem, a nakonec do věznice se zvýšenou ostrahou se zařazují pachatelé s výjimečným trestem (§ 54 trestního zákoníku) a pachatelé, kteří spáchali trestný čin ve prospěch zločinecké organizace (§ 108 trestního zákoníku), kterému byl za zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3) uložen trest odnětí svobody na nejméně 8 let, nebo pachatelé, který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a který v posledních pěti letech uprchl z výkonu vazby nebo z výkonu trestu.

Každá věznice má svého ředitele, který za její fungování zodpovídá generálnímu řediteli Vězeňské služby. V některých věznicích jsou zřízena speciální oddělení pro různé specifické skupiny odsouzených, jedná se např. o krizová oddělení, oddělení pro mentálně retardované odsouzené, pro trvale pracovně nezařaditelné odsouzené, pro sexuální delikventy, pro mladé odsouzené či prvovězněné, bezdrogová zóna, s tím související protidrogové poradny, oddělení pro odsouzené s poruchou osobnosti nebo s poruchou chování, oddělení pro odsouzené, kterým byla soudně stanovená

²⁸ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 8.

protialkoholní léčba, oddělení pro léčbu patologického hráčství, zvláštním oddělením je také výstupní oddělení.

V České republice se nachází pouze jedna ryze ženská věznice, a to ve Světlé nad Sázavou. Zde si trest odpykává 598 odsouzených žen. Odsouzené ženy jsou dále umístovány do věznice v Opavě, kde se jich momentálně nachází 227. Sedm odsouzených žen je také ve věznici v Ostrově nad Ohří a v Plzni (údaje o počtu odsouzených žen ke dni 29. 1. 2010, zdroj VSČR). Ostatní věznice jsou určeny pro muže.

V českých věznicích převládá „ložnicový“ systém ubytování odsouzených. V každém oddílu je několik ložnic o průměrné kapacitě 6 lůžek. Jednolůžkové a dvoulůžkové ložnice jsou pouze ve vybraných věznicích.

Problémem českých věznic je jejich velká přeplněnost, téměř ve všech věznicích je překročena jejich kapacita.

Propuštění z výkonu trestu

Odsouzení, kterým uplynula stanovená doba trestu, jsou následně z výkonu trestu propuštěni. Odsouzený je také propuštěn, pokud Vězeňská služba obdrží písemný příkaz o jeho propuštění vydaný soudem, pokud propuštění nařídí státní zástupce na základě dozoru nad výkonem trestu nebo pokud odsouzenému udělí prezident republiky milost nebo se tak rozhodne učinit ministr při výkonu svých oprávnění.²⁹

Odsouzení mohou být z výkonu trestu také podmíněně propuštěni, pokud byla vykonána alespoň polovina uloženého trestu. Osoby, které byli odsouzeni za některý z trestných činů obsažených v zákonu č. 40/ 2009 Sb., trestním zákoníku, § 88, odst. 4, mohou být propuštěny po vykonání dvou třetin uloženého trestu odnětí svobody. Doživotně odsouzení mohou být podmíněně propuštěni až po vykonání nejméně 20 let tohoto trestu.

Ve věznicích jsou zřízena tzv. výstupní oddělení, do kterých jsou umístěni odsouzení, kterým byl udělen trest vyšší než 3 roky odnětí svobody, krátce před propuštěním. Tato oddělení slouží zejména k přípravě odsouzených na nový život po propuštění z výkonu trestu, odsouzení se učí samostatnosti a jak se co nejlépe začlenit

²⁹ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 73.

do společnosti. Nejdůležitější je to, aby po propuštění došlo k co nejrychlejší resocializaci, která by vedla k získání zaměstnání, samostatnému způsobu života a nepokračování trestné činnosti propuštěných osob. Propuštěným z výkonu trestu je také poskytováno poradenství v oblasti sociálního zabezpečení apod., sociální pracovníci dbají na to, aby byl přechod z výkonu trestu do normálního života plynulý, pravidelně s propuštěným komunikují a dohlíží na jeho první kroky „na svobodě“.

Stavy odsouzených ve vazebních věznicích a věznicích k 29. 1. 2010³⁰

	Vazební věznice a věznice	Odsouzení muži	Odsouzené ženy	Odsouzení celkem
1	Bělušice	614	0	614
2	Brno	302	19	321
	Detenční ústav Brno	3	0	3
3	Břeclav	147	0	147
4	České Budějovice	179	7	186
5	Drahonice	278	0	278
6	Heřmanice	819	0	819
7	Horní Slavkov	835	0	835
8	Hradec Králové	306	8	314
9	Jiřice	526	0	526
10	Karviná	138	0	138
11	Kuřim	595	0	595
12	Kynšperk nad Ohří	734	0	734
13	Liberec	268	2	270
14	Litoměřice	139	1	140
15	Mírov	376	0	376
16	Nové Sedlo	539	0	539
17	Odolov	318	0	318

³⁰ Vězeňská služba ČR [online]. Praha : 2010, 2010 [cit. 2010-03-19]. Týdenní statistické hlášení - pátek 29.11.2010. Dostupné z WWW:

<http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/spravni/statistika/T%C3%BDenn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD/TSH%20p%C3%A1tek%2029.1.2010.pdf>.

18	Olomouc	134	5	139
19	Opava	171	227	398
20	Oráčov	580	0	580
21	Ostrava	333	34	367
22	Ostrov n. Ohří	1026	7	1033
23	Pardubice	689	0	689
24	Plzeň	1276	7	1283
25	Praha-Pankrác	522	26	548
26	Praha-Ruzyně	340	71	411
27	Příbram	951	0	951
28	Rapotice	276	0	276
29	Rýnovice	601	0	601
30	Stráž pod Ralskem	990	0	990
31	Světlá nad Sázavou	0	598	598
32	Teplice	76	1	77
33	Valdice	1122	0	1122
34	Vinařice	1102	0	1102
35	Všehrady	591	0	591
36	Znojmo	191	0	191
Celkem		18087	1013	19097

1.3 Závěr

Na závěr bych chtěla dodat několik svých myšlenek a názorů. České vězeňství se podle mě ubírá dobrou cestou. Je zde ale několik problémů, kterým musí stále čelit. Pociťuji zde zejména nedostatek materiálního zázemí a zabezpečení ve vazebních věznicích a věznicích, které plyne z toho nedostatečného přísunu financí. Takový problém ale nemá jen obor vězeňství, to se týká i jiných věcí.

Dalším závažným problémem je také přeplněnost českých věznic. Je zde otázka, zda je to následek neefektivní prevence kriminality nebo je počet obviněných a odsouzených „v normálu“, ale věznic je málo, což je asi nesmysl. Český vězeňský systém má z mého pohledu ještě prvky předchozího režimu a bude ještě chvíli trvat, než

se zcela přeorientuje na modernější. Zdá se mi, že výkon trestu je zde pořád brán zejména jako „trest“ a ne jako šance na nápravu, protože v podmínkách některých věznic to není úplně možné.

2. FINSKÉ VĚZEŇSTVÍ

V úvodu této kapitoly bych také ráda uvedla několik základních údajů o Finsku. Finsko se nachází v severní Evropě, je to přímořská demokratická republika se zhruba pěti miliony obyvateli. Její rozloha je 338 145 km², což je čtyřikrát větší než rozloha České republiky. Hustota zalidnění je 17,1 obyvatel na km². Úředními jazyky jsou finština a švédština, 84 % obyvatel se hlásí k evangelické luteránské církvi, 1% jsou pravoslavní. Finsko vzniklo v roce 1917, kdy získalo nezávislost na Rusku.³¹

Jelikož nebyla historie Finska zatížena komunistickým režimem, mohla se demokracie vyvíjet déle než u nás. Finsko, ale také ostatní severské státy, fungují na základě silného a efektivního sociálního systému. Oblast vězeňství dbá především na silné sociální zázemí, s tím související také vzdělávání, které je důležité jak pro prevenci kriminality, tak pro začlenění propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody.

Finské vězeňství je ustanoveno na následujících základních principech:³²

- princip účinnosti, která je hlavním prostředkem dosažení cílů, které byly v tomto oboru stanoveny,
- princip individuality a odpovědnosti jednotlivců, což znamená, že musí být brán ohled na individuální potřeby a životní situaci jednotlivých vězňů,
- princip profesionality, tento obor vyžaduje profesionální přístup, dochází také k pravidelnému hodnocení předchozích činností v oboru vězeňství a k neustálému rozvoji,
- princip spolupráce, kde se jedná především o spolupráci v rámci orgánů činných v oboru vězeňství, ale i s jinými orgány (např. se soudními, zdravotnickými, vzdělávacími atd.), také s obviněnými a odsouzenými osobami, jejich příbuznými apod.
- dobrá administrativa, jedná se hlavně o legální, otevřenou, předvídatelnou a co nejrychlejší rozhodování a jednoduché a srozumitelné jednání s druhou stranou.

Finské vězeňství je také založeno na mezinárodních úmluvách a doporučeních, které

³¹ *Wikipedie : Otevřená encyklopedie* [online]. 2005, 14. 03. 2010 [cit. 2010-03-16]. Finsko. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Finsko>>

³² *Criminal Sanctions Agency - Rikosseuraamuslaitos* [online]. Helsiki : 2009, 2009 [cit. 2010-03-19]. Goals, values and principles. Dostupné z WWW: <<http://www.rikosseuraamus.fi/16921.htm>>.

platí také pro Českou republiku a některé tu již byly jmenovány. Mezi ty základní patří např. Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni (OSN), Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (OSN), Evropská vězeňská pravidla (Rada Evropy).

Základní právní dokumenty pro oblast vězeňství ve Finsku jsou následující:³³

- Vankeuslaki 23. 9. 2005/767 – „Zákon o výkonu trestu odnětí svobody“, tento zákon obsahuje veškeré záležitosti týkající se výkonu trestu odnětí svobody, také řád výkonu trestu odnětí svobody,
- Tutkintavankeuslaki 23. 9. 2005/768 – „Zákon o výkonu vazby“,
- Valtioneuvuston asetus vankeudesta 21. 6. 2006/509 – „Vládní nařízení o výkonu trestu odnětí svobody“,
- Valtioneuvuston asetus tutkintavankeudesta 21. 6. 2006/ 510 – „Vládní nařízení o vazbě“,
- Valtioneuvuston asetus nuorisorangaistuksesta 30. 12. 2004/1284 – „Vládní nařízení o trestání mladistvých“
- Valtioneuvuston asetus ehdonalaisen vapanden valvonnasta 21. 6. 2006/511 – „Vládní nařízení o dohledu při podmíněčném propuštění z výkonu trestu“.

2.1 Úřad pro trestní sankce³⁴

Ve Finsku zastává hlavní úlohu v oblasti vězeňství tzv. Úřad pro trestní sankce. Tato organizace je velmi mladá, na poli trestních sankcí proběhla na začátku roku 2010 reforma, která spojila Vězeňskou službu a Probační službu v jeden celek. Cílem této reformy je vybudovat stabilní organizaci pro výkon trestu, která bude poskytovat co největší množství služeb. Tento jediný orgán je zodpovědný za výkon trestu odnětí svobody a za jiné vykonávání trestních sankcí v celém Finsku.

Nově zřízený Ústav pro trestní sankce je podřízený Ministerstvu spravedlnosti, financování jde ze státního rozpočtu Finska, za rok 2008 činily provozní náklady

³³ FINLEX [online]. 2009 [cit. 2010-03-19]. Translations of Finnish acts and decrees. Dostupné z WWW: <<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/>>.

³⁴ The Criminal Sanction Agency (anglicky), Rikosseuraamuslaitos (finsky)

celkem 234,1 milionů euro.³⁵

Úřad pro trestní postihy se skládá z Vězeňské služby, Probační služby a Školícího Institutu pro Vězeňskou a Probační službu.

2.1.1 Vězeňská služba³⁶

Vězeňská služba Finska má za úkol zajištění výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody – Vankeuslaki 23. 9. 2005/767, §3 – stanoví požadavky, které jsou kladeny na Vězeňskou službu. Jde zejména o to, že výkon trestu odnětí svobody musí být organizován tak, že trestem je pouze ztráta svobody. Trest odnětí svobody musí být vykonáván tak, aby nebránil, ale maximálně podporoval odsouzené a propuštěné osoby z výkonu v zaujetí vlastního místa ve společnosti. Podmínky ve vězeňských zařízeních při výkonu trestu odnětí svobody musí být stejné jako ve zbytku společnosti. S vězněnými osobami musí být zacházeno spravedlivě a rovně, nesmí dojít k diskriminaci a personál Vězeňské služby musí plně respektovat lidskou důstojnost. U výkonu trestu odnětí svobody u mladistvých odsouzených musí Vězeňská služba brát ohled na jeho věk a stupeň vývoje a musí dbát na uspokojení jejich specifických potřeb. S vězněnými osobami se diskutuje o důležitých rozhodnutích, která se jich týkají, např. umístění na cely, zařazení do práce, zájmové aktivity a jiné důležité složky související se zacházením s vězni.

Ve zvláštních případech může Vězeňská služba požádat o pomoc Policii.

Hlavními principy pro fungování Vězeňské služby jsou princip spravedlnosti a respektování lidské důstojnosti. Práce je také vykonávána v souvislosti s přesvědčením, že každý jedinec se může změnit a rozvíjet se.

Cíle Vězeňské služby jsou:

- zvýšit schopnost odsouzených osvojit si způsob života bez zločinu prostřednictvím získání kontroly nad svým životem a následným úspěšným začleněním do společnosti,
- prevence recidivy v době výkonu trestu odnětí svobody.

³⁵ *Annual Report of the Criminal Sanctions Field 2008*. Helsinki: 2009. 32 s. Income and expenses account, s 31.

³⁶ *The Criminal Sanctions Agency - Rikosseuraamuslaitos* [online]. Helsinki : 2009, 2009 [cit. 2010-03-19]. Prison Service. Dostupné z WWW: <<http://www.rikosseuraamus.fi/14994.htm>>.

Organizace Vězeňské služby

Vězeňská služba se dělí na pět oblastních věznic a jednotku pro zdravotnickou péči. Tyto oblastní věznice se skládají z jedné hodnotící a umístovací jednotky a z jednotlivých věznic v daném regionu. Oblastní věznice jsou tyto:³⁷

- Oblastní věznice pro Jižní Finsko (hodnotící a umístovací jednotka sídlí ve věznici v Riihimäki),
- Oblastní věznice pro Západní Finsko (hodnotící a umístovací jednotka sídlí ve věznici v Turku),
- Oblastní věznice pro Jihovýchodní Finsko (hodnotící a umístovací jednotka sídlí ve věznici v Mikkeli),
- Oblastní věznice pro Východní Finsko (hodnotící a umístovací jednotka sídlí ve věznici v Kuopiu),
- Oblastní věznice pro Severní Finsko (hodnotící a umístovací jednotka sídlí ve věznici v Oulu).

Oblastní věznice mají za úkol řídit a rozvíjet práci hodnotících a umístovacích jednotek a věznic, které pod ně spadají, a starat se o zákonné, praktické a jednotné fungování. Hodnotící a umístovací jednotka v každé oblastní věznici je zodpovědná za proces výkonu trestu odnětí svobody, také se specializuje na hodnocení aktivity a bezpečnostních potřeb odsouzených při výkonu trestu a také plánuje dobu trestu tak, aby si odsouzený co nejvíce osvojil život bez zločinu. Tato jednotka také rozhoduje o umístění odsouzeného do příslušné věznice.

Samotné věznice jsou zodpovědné za sestavení aktivit pro odsouzené v souvislosti s povahou trestu a se zajištěním bezpečného výkonu trestu.

Otevřené instituce a uzavřené věznice

Ve Finsku jsou instituce pro výkon trestu odnětí svobody rozděleny do dvou typů, tzv. uzavřené věznice a otevřené instituce. Jde o diferenciaci z hlediska způsobu výkonu trestu a způsobu zacházení s odsouzenými. Celkem je těchto institucí 26.

Uzavřené věznice jsou klasické věznice, zejména oblastní, ve kterých sídlí hodnotící a umístovací jednotka. Do těchto věznic jsou odsouzení umístěni na začátku výkonu

³⁷ *The Criminal Sanctions Agency - Rikosseuraamuslaitos* [online]. Helsinki: 2009, 2009 [cit. 2010-03-19]. District Prisons. Dostupné z WWW: <<http://www.rikosseuraamus.fi/16946.htm>>.

trestu odnětí svobody. Tam dojde ke kompletnímu vyšetření odsouzeného a je pro něj sestaven plán výkonu trestu. Poté je umístěn do jiné uzavřené věznice nebo otevřené instituce k výkonu trestu. V některých případech může hodnotící a umístovací jednotka rozhodnout o umístění odsouzeného přímo z pobytu na svobodě, aniž by musel nastoupit do oblastní věznice se sídlem hodnotící a umístovací jednotky.

V uzavřených věznicích je odsouzeným vyplácen příspěvek za práci, studium nebo jiné aktivity, na kterých se podílí. Tento příspěvek se nezdaňuje.

Ostatní běžné uzavřené věznice slouží ke „klasickému“ výkonu trestu odnětí svobody. Většina uzavřených věznic také slouží k výkonu vazby. Ve Finsku se nachází celkem 16 uzavřených věznic, z toho 13 z nich je také určených pro výkon vazby.

Otevřené instituce se vyznačují volnějším režimem. Do těchto institucí jsou umístováni odsouzení, kteří se stoprocentně podílí na práci a jiných aktivitách, u kterých je předpoklad k tomu, že se přizpůsobí volnějším podmínkám, a u kterých není pravděpodobné, že by instituci opustili bez povolení. V otevřených institucích platí zákaz užívání alkoholu a omamných látek. Otevřených institucí je ve Finsku celkem 13.

Odsouzeným umístěným v otevřených institucích jsou hrazeny výdaje za studium a ostatní aktivity, tyto náklady se však zdaňují. Z platů odsouzených umístěných v otevřených institucích se také odvádějí daně.

Vězeňský personál

Ve Finsku se personál Vězeňské služby také rozděluje na civilní zaměstnance a na příslušníky Vězeňské služby. Služební poměr se týká hlavně dozorců a strážných, kterých je největší počet. Civilní zaměstnanci zastávají funkce v oblasti vzdělávání, nápravné, terapeutické a zdravotnické oblasti a v oblasti sociální práce. Téměř všechny věznice zaměstnávají speciální pedagogy, studijní instruktory, sociální pracovníky, psychology a duchovní.

Vězeňský personál musí jednat v souvislosti s právními předpisy, musí jednat spravedlivě a nestranně a musí používat svou autoritu pouze v krajně nutných případech.

Práce ve Vězeňské službě vyžaduje profesionální přístup, a tak je nutné dosáhnout určitého vzdělání. Příslušník i civilní zaměstnanec Vězeňské služby musí být schopen spolupracovat s vězněnými osobami, jejich příbuznými, s neziskovými organizacemi a jinými skupinami.

Vzdělávání a rekvalifikaci vězeňského personálu zajišťuje Centrum pro školení vězeňského personálu³⁸, který se nachází ve městě Vantaa. Tato organizace zajišťuje základní a navazující vzdělání a rekvalifikaci pro příslušníky Vězeňské služby. Splnění jednoletého Základního kurzu pak absolventy kvalifikuje k nástupu do služby a výkonu profese strážného nebo dozorce.

Vysokoškolský titul v oblasti nápravných služeb mohou uchazeči vystudovat na Vysoké škole Laurea, taktéž ve městě Vantaa. Absolventi se mohou po získání titulu ucházet o práci nejruznějších expertů v oblasti vězeňství, podle oboru, na který se zaměří, a na vedoucí pozice ve Vězeňské službě.

Současné údaje o počtu zaměstnanců ve Vězeňské službě Finska³⁹

Vězeňská služba měla v roce 2008 celkem 2 781 zaměstnanců, a to jak civilních, tak ve služebním poměru. Z tohoto celkového počtu bylo 1 783 mužů a 998 žen. Počet žen tedy činil téměř 36 % celého vězeňského personálu. Z celkového počtu zaměstnanců byli více než polovina z nich strážníci a dozorcí, a to 55 %, muži v těchto funkcích zaujímali 70 % z celkového počtu zaměstnanců mužského pohlaví (celkem 1268), na pozicích dozorkyň a strážných bylo z celkového počtu zaměstnanců ženského pohlaví 26 % žen (celkem 266).

Druhý nejvyšší počet zaměstnanců byl v oblasti vzdělávání a výchovy odsouzených a v oboru sociální práce, a to téměř 10 % mužů a žen (celkem 274, z toho 93 mužů a 181 žen).

8 % (226) zaměstnanců bylo zaměstnáno v pozici pracovního dohledu (197 mužů, 29 žen).

V administrativě pracovalo 7,9 % zaměstnanců (221), z toho bylo 184 žen a 37 mužů. Celkem 192 zaměstnanců (6,9 %) působilo v oblasti zdravotnické péče (142 žen, 50 mužů). Z celkového počtu zaměstnanců bylo 6,5 % (182) zaměstnáno na pozici „domestic care“ (?), (z toho 162 žen a 20 mužů). Celkem 87 osob, což jsou 3 %,

³⁸ The Prison Personnel Training Centre

³⁹ *Annual Report of the Criminal Sanctions Field 2008*. Helsinki: 2009. 32 s. Number of personnel based on units and duties on 31.12.2008 and person-years in 2008, s. 27.

působilo v managementu Vězeňské služby, z toho bylo 61 mužů a 26 žen. Nejméně zaměstnanců bylo v oblasti údržby nemovitého majetku Vězeňské služby, celkem 2,3 % (65 osob, 57 mužů a 8 žen) z celkového počtu vězeňského personálu.

2.1.2 Probační služba⁴⁰

Probační služba má na starosti vymáhání výkonu „veřejných“ (rozuměno alternativních) trestů, a jiných aktivit s nimi spojených, mimo trest odnětí svobody. Veřejné tresty jsou ve Finsku nedílnou součástí trestního systému. Proto se Probační služba, stejně jako Vězeňská služba, člení k Úřadu pro trestní sankce. Veřejnými tresty jsou: dohled nad podmíněně odsouzenými mladými pachateli (do 21 let), trestání mladistvých (15 – 17 let věku), veřejně prospěšné práce a dohled nad podmíněně propuštěnými osobami.

Hlavní cíle Probační služby jsou přispívat k bezpečnosti ve společnosti a předcházet recidivitě. Veřejné tresty jsou vykonávány ve sféře každodenního života za pomoci spolupracujících zainteresovaných skupin. Výkon veřejných trestů zahrnuje, kromě přidružených autorit, také obyčejné občany, kteří jsou kontaktními osobami v místech, kde Probační služba působí.

Probační služba má 15 regionálních úřadů s deseti jednotkami, čtyřmi lokálními úřady a tři operační kanceláře.⁴¹

Probační služba pracuje v úzké spolupráci se státním zastupitelstvím, věznicemi a místními sociálními službami. Dalšími důležitými spolupracujícími partnery jsou kontaktní osoby na služebních místech Probační služby a osoby, které pracují jako pomocní inspektoři (osoby, které mají na starosti dohled).

2.1.3 Školící institut pro Vězeňskou a Probační službu⁴²

Tento školící, ale také vzdělávací institut byl založen v roce 1976 za účelem

⁴⁰ *The Criminal Sanctions Agency - Rikosseuraamuslaitos* [online]. Helsinki: 2009, 2009 [cit. 2010-03-19]. Probation Service. Dostupné z WWW: <<http://www.rikosseuraamus.fi/16027.htm>>.

⁴¹ *The Criminal Sanctions Agency - Rikosseuraamuslaitos* [online]. Helsinki: 2009, 2009 [cit. 2010-03-19]. Probation Service - Offices. Dostupné z WWW: <<http://www.rikosseuraamus.fi/16937.htm>>.

⁴² *Rikosseuraamusalan koulutuskeskus - RSKK* [online]. Vantaa : 2008, 2009 [cit. 2010-03-19]. The Training Institute for Prison and Probation Services. Dostupné z WWW: <<http://www.rskk.fi/inenglish/>>.

volitelného vzdělávání personálu Vězeňské a Probační služby. Tento institut nabízí jak základní školení vězeňského a probačního personálu, ale také rozšiřující vzdělání. Mimo jiného také spolupracuje s Univerzitou aplikovaných věd v Laureu, kde mají zájemci možnost získat i vysokoškolské vzdělání v bakalářském studijním programu zaměřeném na oblast vězeňství a probační službu.

Základní oprávnění, který umožní zájemci získat zaměstnání v instituci Vězeňské služby, je tzv. „Základní zkouška o Vězeňské službě“ (Basic Examination in Prison Services). Školení vězeňského personálu v rámci tohoto kurzu probíhá jak ve Školícím institutu, tak ve věznicích (z důvodu získání praktických zkušeností). Celková doba tohoto kurzu činí jeden rok.

2.2 Výkon vazby ve Finsku

Právní úprava výkonu vazby ve Finsku je obsažena v zákonu Tutkintavankeuslaki 23. 9. 2005/768 – Zákon o výkonu vazby. Zde je vymezen účel vazby, podmínky pro vzetí obviněných do vazby, zacházení s obviněnými během výkonu vazby, práva a povinnosti obviněných, propuštění obviněných z vazby a rozhodnutí o nástupu do výkonu trestu odnětí svobody.

Vazba je osobě uložena za účelem zabránění v předpokládaném maření trestního stíhání nebo v případě dalšího páchání trestné činnosti. S osobami ve výkonu vazby se musí jednat dle principu presumpce nevinny a jejich omezení na svobodě musí být jen ta, která jsou nevyhnutelně nutná.

2.2.1 Zásady pro umístování obviněných do věznice a ve věznici

Po rozhodnutí soudu o uvalení vazby na obviněného, je obviněný přemístěn do cely předběžného zadržení na nejbližší policejní stanici nebo v nejbližší věznici. Odtud musí být nejdéle do 4 týdnů přemístěn do příslušné vazební věznice k výkonu vazby. Do výkonu vazby obviněný nastupuje na základě rozhodnutí soudu o zatčení. Obvinění se nikdy neumísťují do otevřené instituce. Soud také rozhodne, zda bude obviněný umístěn odděleně od ostatních obviněných, aby nemohlo dojít k maření vyšetřování, k ohrožení bezpečnosti obviněného nebo jiných obviněných, nebo z jiného závažného důvodu. Po nástupu do věznice má obviněný právo vyrozumět o této skutečnosti svou rodinu a blízké osoby.

Po nástupu do věznice je obviněný seznámen s řádem věznice, s řádem výkonu vazby a se svými právy a povinnostmi. Obvinění cizinci musí být o těchto skutečnostech informováni ve svém mateřském jazyce nebo alespoň v jazyce, kterému rozumějí. Také musí být seznámeni s možností kontaktovat konzulární úřad své země a s možností využívat služeb tlumočnicka.

Přijímání obviněného do věznice musí proběhnout za účasti svědků, prověří se jeho totožnost, je vykonána osobní prohlídka a prohlídka a evidence majetku a věcí, které si do výkonu vazby bere obviněný s sebou, a ověří se, zda nejsou ve věznici osoby zapojené do stejného vyšetřování a zda mají být od sebe odděleny.

Malé dítě obviněného může být spolu s rodičem vzato do vězení, pokud to je v nejlepším zájmu dítěte.

Výkon vazby probíhá ve věznici, která není určená k výkonu trestu odnětí svobody nebo ve zvláštním oddělení věznice, kde není vykonáván trest odnětí svobody. Obvinění mladší 18 let věku se vždy umisťují odděleně od ostatních obviněných. Muži a ženy jsou během výkonu vazby též umisťováni odděleně.

Pokud je to možné, jsou obvinění umisťováni na cely samostatně, mají také možnost být zcela odděleni od ostatních obviněných, pokud je zde důvod domnívat se, že jejich bezpečnost by mohla být ohrožena nebo z jiného přijatelného důvodu.

Obvinění mohou ve výkonu vazby nosit vlastní oblečení, pokud to nenarušuje jeho zdraví, pořádek a bezpečnost ve věznici. Za udržování vlastního oděvu jsou obvinění zodpovědní sami. Obviněným, kteří nemají vlastní oděv, je k dispozici vězeňský oděv, také jim musí být zajištěno oblečení vhodné pro návštěvy u soudu, během návštěv ve věznici a při opuštění věznice.

Strava obviněných musí být rozmanitá, zdravá a v dostatečném množství, bere se také ohled na zvláštní diety či náboženské vyznání.

2.2.2 Výkon vazby

Dle Zákona o výkonu vazby – Tutkintavankeuslaki 23. 9. 2005/768, je právně vymezen obsah a způsob výkonu vazby. Je zde zakotven řád, práva a povinnosti obviněných, možnost kontaktů s osobami mimo věznici, atd.

Co se týče práce, může obviněný ve věznici vykonávat vlastní práci, pokud je to možné a pokud to není v rozporu s pravidly výkonu vazby.

Obvinění u sebe mohou během výkonu vazby mít přiměřené množství věcí osobní potřeby. Zakázány jsou omamné látky, alkohol, předměty nebo látky, které ohrožují osobní bezpečnost a materiál nebo předměty, které mohou poškodit majetek. Při nástupu do výkonu vazby je za účasti svědka sepsán majetek obviněného, zakázané věci se odešlou na náklady obviněného zpět na místo bydliště. Po sepsání majetku je zhotoven seznam, který obviněný zkontroluje a podepíše.

Během výkonu vazby není dovoleno držet u sebe peníze nebo jiné platební prostředky. Peníze obviněného jsou ukládány na jeho účet. Každý měsíc je mu zasílán měsíční výpis z banky.

Obvinění mohou ve výkonu vazby provádět různé volnočasové aktivity. Volný čas tráví společně s ostatními obviněnými, pokud to není z nějakého důvodu zakázáno. Obvinění se mohou účastnit na bohoslužbách, mají možnost navštěvovat vězeňskou knihovnu, mohou také sledovat televizi, poslouchat rozhlas a objednávat si noviny a časopisy na vlastní náklady.

2.2.3 Kontakty obviněných mimo věznic

Obvinění mají právo neomezeně odesílat a přijímat korespondenci. Dopisy pro obviněné mohou být zkontrolovány a prohlédnuty, zda neobsahují omamné látky nebo zakázané předměty. Čtení jejich obsahu je povoleno, pokud je k tomu legitimní důvod, pokud by to mohlo napomoci při vyšetřování obviněného, aby se zabránilo trestnému činu, nebo by to vedlo k ochraně bezpečnosti obviněného nebo jiných osob. Korespondence mezi obviněným a osobou z vězeňského personálu, s právním zástupcem, se zástupci státních orgánů a se zástupci konzulárního úřadu nesmí být nikdy čtena.

Na své vlastní náklady může také obviněný vykonávat telefonické hovory, pokud mu to není výslovně z nějakého důvodu zakázáno. Telefonování s právním zástupcem je povoleno neomezeně. Právo na telefonování může být odejmuto, pokud by se tím zabránilo v páčání trestné činnosti a při udržení pořádku a kázně ve věznicí. Při zvláštních okolnostech může být povoleno uskutečnění telefonního hovoru zdarma.

Návštěvy obviněných probíhají v čase vymezeném pro přijímání návštěv tak často, pokud nenarušují pořádek a chod věznic. Ve zvláštních případech může být povoleno přijmout návštěvu také v jiné době než v té určené pro návštěvy. Pokud to situace

vyžaduje, může návštěva proběhnout pod dohledem vězeňského personálu nebo může být sledována kamerami. Obviněný a návštěvník na to musí být ale předem upozorněni. Návštěvy s blízkými osobami, ale i s jinými osobami, pokud je to ředitelem věznice dovoleno, můžou proběhnout bez dozoru. Obviněný se poté musí na vyžádání podrobit osobní prohlídce nebo podstoupit kontrolu na přítomnost omamných látek v krvi. Při návštěvě může obviněný převzít přiměřené množství věcí osobní potřeby, ty musí být ale před přijetím zkontrolovány. Pokud bylo zjištěno, že návštěvník se pokusil do věznice přinést drogy, alkohol, jiné omamné látky, zbraně nebo zakázané předměty, bude mu udělen zákaz vstupu do věznice až na 6 měsíců. Tento zákaz může být prodloužen, pokud je to nadále nutné.

Obviněný smí opustit s přiděleným dohledem věznici na území Finska pouze ze závažných důvodů, jako je setkání s těžce nemocným blízkým příbuzným nebo blízkou osobou, nebo účast na pohřbu blízkého příbuzného nebo blízké osoby.

2.2.4 Vězeňský řád, dodržování kázně a kontrolování obviněných

Výkon vazby a samotné věznice mají předepsaný řád, podle kterého se musí obvinění řídit. Týká se to bezpečnostních opatření, hlídání prostor ve věznici, pohybu obviněných, dohledu nad obviněnými a samotného režimu obviněných.

V případě porušování řádu, kázně, pořádku nebo páčání trestné činnosti ve věznici je obviněnému uložen kázeňský trest. Kázeňským trestem je napomenutí, zákaz provozování některých aktivit ve volném čase, zákaz používání finančních prostředků, zadržení věci, zbavení určitých práv až na dobu 30 dnů, umístění do samovazby až na dobu 14 dní. Kázeňské tresty (mimo napomenutí) mohou být obviněnému uloženy i podmíněně. Při rozhodování o uložení kázeňského trestu se musí brát v potaz okolnosti spáchaného přestupku, jeho závažnost, případné předchozí plánování, chování obviněného v minulosti apod. Při závažných proviněních proti řádu nebo při zjištění páčání trestné činnosti je vše oznámeno policii.

Prostory věznice a obvinění jsou podrobováni častým kontrolám, které slouží k zajištění bezpečnosti a případnému předcházení páčání trestné činnosti. Při podezření, že je porušován pořádek nebo bezpečnost může vězeňský personál provést prohlídku cely obviněného a jeho osobních věcí. Existuje-li důvod se domnívat, že by u sebe mohl mít obviněný omamné látky, nebo že by byl pod vlivem alkoholu nebo

omamných látek, může být podroben osobní prohlídce a musí být vyšetřena jeho moč, sliny, krev, popř. musí být provedena dechová zkouška.

Osoby, které vstupují do věznice, by měly být také řádně zkontrolovány. Vstup do věznice povoluje ředitel věznice. Pokud se osoba, která chce vstoupit do věznice, odmítne podrobit bezpečnostní prohlídce, může jí být vstup do věznice zakázán. Osobám, u kterých je zjištěno, že se pokusily do věznice přinést zakázané věci, zbraně, omamné látky apod., mohou dostat zákaz vstupu do věznice až na 6 měsíců, popř. déle, pokud je to nutné.

Pokud to situace vyžaduje, může použít vězeňský personál tzv. ochranná opatření, která slouží k uklidnění osob ve výkonu vazby, k jejich zabezpečení nebo k zamezení trestných činů nebo násilného chování.

Ochranným opatřením se rozumí: spoutání (k zabránění úniku během přepravy, omezení násilného chování, k zajištění bezpečnosti ostatních osob), pozorování (obvinění mohou být umístěni do speciální cely, kde je možné je 24 hodin denně sledovat na kameře, toto opatření se provádí, pokud je obviněný pod vlivem alkoholu nebo omamných látek nebo pokud má silné abstinenci příznaky a je nebezpečný sám sobě a ostatním obviněným, pokud má sebevražedné sklony, nebo pokud se jeho násilnému chování nedá předejít jinými opatřeními a předpokládá se, že by představoval nebezpečí pro ostatní obviněné a jiné osoby, nebo že by způsobil značné škody na majetku. Uzavření v pozorovací cele nesmí trvat déle než sedm dnů. Pokud se vězeňský personál domnívá, že by mohl mít obviněný ve svém těle ukryty omamné látky nebo jiné zakázané předměty, je umístěn do pozorovací cely a sledován, dokud nebudou tyto látky vyloučeny z jeho těla, nejdéle však 7 dnů.

Obviněný může být oddělen od ostatních obviněných, pokud by hrozilo vážné ohrožení životů ostatních obviněných, pokud by mohlo dojít k útěku nebo aby se zabránilo v předpokládaném užívání omamných látek.

Stavy obviněných ve vězeňských institucích ve Finsku ke dni 1. 5. 2009⁴³

	Instituce	Obvinění muži	Obviněné ženy	Obvinění celkem
--	------------------	----------------------	----------------------	------------------------

⁴³MUILUVUORI, Marja-Liisa: Vangit aluevankiloittain ja vankiloittain 1. 5. 2009.

Rikosseuraamusvirasto: Helsinki, 2009, s.13, 19, 24. (Statistické údaje o počtu vězňů Úřadu pro trestní sankce ke dni 1. 5. 2009)

1	Helsinki			
2	Helsinki – OI			
3	Hämeenlinna	0	29	29
4	Jokela	67	0	67
5	Juuka			
6	Kerava			
7	Konnunsuo	4	0	4
8	Kuopio	34	0	34
9	Kylmäkoski	31	0	31
10	Käyrä			
11	Laukaa			
12	Mikkeli	39	0	39
13	Naarajärvi			
14	Oulu	43	3	46
15	Pelso			14
16	Pyhäselkä	19	3	22
17	Riihimäki			1
18	Satakunta			
19	Sulkava			
20	Sukeva	7	0	7
21	Turku	46	4	50
22	Vantaa	203	0	203
23	Vaasa	28	0	28
24	Vanaja			
25	Vilppula			
26	Ylitornio			
Celkem		536	39	575

OI – otevřená instituce

2.3 Výkon trestu odnětí svobody ve Finsku

Jak již bylo zmíněno, výkon trestu odnětí svobody upravuje Zákon o výkonu trestu

odnětí svobody – Vankeuslaki 23. 9. 2005. Tento právní předpis vymezuje základní zásady výkonu trestu odnětí svobody, jeho účel, jsou zde ustanoveny zásady pro umístování odsouzených do věznice, ale také zásady pro jejich umístování uvnitř věznice, zákon také obsahuje předpisy pro zacházení s odsouzenými, jejich každodenní život ve věznici, podmínky pro možnost komunikace odsouzeného s vnějším světem, pro vzdělávání a práci, samozřejmě také jeho propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

2.3.1 Hlavní zásady výkonu trestu odnětí svobody⁴⁴

Trest odnětí svobody je ukládán za účelem zvýšení schopnosti odsouzeného osvojit si způsob života bez zločinu. Trest odnětí svobody je vykonáván tak, aby se mohla propuštěná osoba po jeho skončení co nejlépe a nejrychleji začlenit zpět do společnosti. Trest odnětí nesmí vést k jiným omezením než ke ztrátě svobody odsouzeného, popř. k takovým omezením, která přináší tento trest sám o sobě. Výkon trestu odnětí svobody má probíhat tak, aby byl bezpečný pro společnost, odsouzeného, vězeňský personál a ostatní odsouzené. Podmínky během výkonu trestu musí být co nejlépe k podmínkám mimo věznici, tedy jako v normální společnosti.

Jak již bylo řečeno, finské vězeňství se skládá z pěti oblastních věznic a z jednotky pro zdravotnickou péči. Úkolem oblastních věznic je prvotní zadržení odsouzeného poté, co mu soud uložil trest odnětí svobody. Oblastní věznice spadají samotné věznice v daném vymezeném regionu a hodnotící a umístovací jednotka.

S odsouzenými musí být zacházeno férově, nesmí docházet k diskriminaci a mladým odsouzeným do věku 21 let musí být věnována zvláštní péče.

Vězeňský personál musí jednat spravedlivě a nestranně, musí dbát na dodržování pořádku a bezpečnosti v místech k výkonu trestu odnětí svobody a nesmí způsobit větší škody na zdraví a na majetku než je nutně třeba k zajištění pořádku a bezpečnosti.

Zodpovědnost za dodržování zákonného výkonu trestu odnětí svobody je odstupňovaná podle toho, pod čí pravomoc daný problém spadá. Hlavní zodpovědnost za výkon trestu odnětí svobody nesou ředitelé oblastních věznic, dále ředitelé jednotek pro hodnocení a umístování, dále pak ředitelé jednotlivých věznic.

Úřad pro trestní sankce má hlavní slovo ve věcech vězeňství a výkonu trestu odnětí

⁴⁴ Vankeuslaki 23. 9. 2005/767 – Zákon o výkonu trestu odnětí svobody, Část I., kapitola 1., §1-12

svobody, bez ohledu na tento zákon. Tato instituce může dát příkaz k přemístění odsouzeného do jiného místa k výkonu trestu odnětí svobody, pokud se domnívá, že by v místě předešlém mohl spolupracovat s určitou zločineckou organizací, pokud by mohl pokračovat v páchání trestné činnosti nebo pokud by mohlo dojít k ohrožení jeho bezpečnosti.

2.3.2 Zásady umíst'ování odsouzených do věznice a uvnitř věznice⁴⁵

Po vyřčení pravomocného rozsudku soudem musí být trest vykonán okamžitě. Poté, co je soudní rozsudek konečný a pravomocný, zajistí Úřad pro trestní sankce soudního vykonavatele, který obeznámí danou jednotku pro hodnocení a umíst'ování v oblastní věznici o tom, že se má do dané instituce odsouzený dostavit.

Nástup do výkonu trestu odnětí svobody může být odložen ze závažných zdravotních důvodů a po dobu těhotenství. Také může dojít k odložení „z jiných než zdravotních důvodů“.

Na základě písemného příkazu soudu je odsouzený přijat do určité věznice. Odsouzený má právo o svém nástupu do výkonu trestu informovat svou rodinu a příbuzné. Po dostavení se do příslušného zařízení určeného k výkonu trestu odnětí svobody jsou odsouzenému uhrazeny náklady na dopravu do vězeňského zařízení. Po příjezdu do věznice musí být odsouzený neprodleně informován o svých právech a povinnostech, o řádu věznice a o řádu výkonu trestu odnětí svobody. Tyto informace musí být pro odsouzené stále k dispozici v nejpoužívanějších jazycích (finština, švédština, sámština, angličtina, atd.). Odsouzení cizinci musí být informováni o svých právech v mateřském jazyce, musí být informováni o právu obrátit se na pomoc svého konzulárního úřadu a mají právo na využívání služeb tlumočnicka.

Po přijetí do výkonu trestu odnětí svobody je ověřena totožnost odsouzeného za účasti svědků, osoba odsouzeného se prověří a je učiněna jeho registrace, také proběhne vstupní prohlídka, je sepsán majetek, který si s sebou odsouzený do věznice bere a v uzavřených věznicích je odsouzenému poskytnuto vězeňské oblečení, které bude po dobu výkonu trestu nosit.

Odsouzenému je sestavena plánovaná doba výkonu trestu (s přesnými podmínkami možnosti podmíněčného propuštění a propuštění z výkonu trestu odnětí svobody) a plán

⁴⁵ Vankeuslaki 23. 9. 2005/767 – Zákon o výkonu trestu odnětí svobody, Část II., Kapitola 4. a 5.

výkonu trestu. Plán doby výkonu trestu sestavuje jednotka pro hodnocení a umístování v oblastní věznici. Plán výkonu trestu (v ČR program zacházení) sestavuje již věznice, ve které odsouzený trest odnětí svobody vykonává. Plán výkonu trestu je sestaven společně s odsouzeným. Plnění tohoto plánu je kontrolováno, je pravidelně obnovován a obměňován (zejména pokud nedochází k jeho plnění).

Při umístování odsouzených k výkonu trestu do jednotlivých věznic musí být brán ohled na jeho místo bydliště, aby mohl udržovat sociální kontakty se svými příbuznými a přáteli, dále na jeho věk, pohlaví, zdravotní stav, trestní minulost, u odsouzených cizinců se bere ohled na možnost vykonávat trest v blízkosti osob hovořících stejným nebo podobným jazykem. Mladiství do 18 let musí být umístěni pouze do takové věznice, kde budou vykonávat trest odděleně od dospělých odsouzených.

Do otevřené instituce mohou být odsouzení umístěni přímo z pobytu na svobodě, aniž by byli umístěni do vazby, a to pokud jejich délka trestu není vyšší než jeden rok nebo pokud jde o udělení trestu odnětí svobody jako následku nezaplacení pokuty.

Do uzavřené věznice jsou umístěni ti odsouzení, kteří porušují pravidla zmírněného režimu a neztotožňují se s plněním povinností v otevřené instituci, kteří pokračují v páčání trestné činnosti, kteří opustili otevřenou instituci bez povolení, kteří porušili zákaz užívání alkoholu a omamných látek v otevřené instituci a kteří se nechtějí podrobit kontrole, zda u sebe odsouzený tyto látky nepřechovává. Odsouzený bude také umístěn do uzavřené věznice, pokud v otevřené instituci není volná kapacita nebo pokud o umístění do uzavřené věznice sám požádá.

Odsouzená si do věznice může vzít také nezletilé dítě a starat se tam o něj, pokud to je v zájmu dítěte. V uzavřených věznicích mohou zůstat děti do věku dvou let, v otevřených institucích do věku tří let.

Uvnitř věznice dochází k oddělování různých skupin odsouzených, zejména proto, aby výkon trestu probíhal bezpečně pro odsouzené a pro vězeňský personál, odděleně se umísťují také podle plánu výkonu trestu a aktivit, které jsou v něm obsaženy. Různé specifické skupiny odsouzených se od sebe také oddělují. Muži a ženy se umísťují odděleně vždycky. Mladiství odsouzení do 18 let se umísťují odděleně od dospělých.

Odsouzený má právo podat žádost o bydlení o samotě, pokud má k tomu přijatelný důvod nebo pokud se domnívá, že by mohla být ohrožena jeho bezpečnost. Ve věznicích jsou zřízeny také „uzavřené“ a „zabezpečené“ sekce. Do uzavřených se umísťují odsouzení, u kterých je kladen důraz na to, aby neužívali návykové a

psychotropní látky, do zabezpečených sekcí jsou umisťováni odsouzení, kteří vyžadují vyšší bezpečnostní opatření a musí být po celou nebo určitou dobu výkonu trestu izolováni od ostatních odsouzených⁴⁶.

2.3.3 Základní podmínky a vybavení ve výkonu trestu odnětí svobody⁴⁷

Budova věznice musí mít dostatečné technické zabezpečení. Cely odsouzených musí mít dostačující vybavení a odsouzený musí mít k dispozici sociální zařízení a sprchu. Cely musí být napojeny na systém poplašného zařízení.

Co se týče oblečení, v otevřených institucích nosí odsouzení vlastní oděv. V uzavřených věznicích je vlastní oděv také dovolen, pokud není určitý druh oblečení zakázaný. Vlastní oděv však mohou odsouzení nosit pouze ve volném čase. Odsouzení, kteří pracují, musí během vykonávání práce nosit vězeňský oděv. Odsouzeným, kteří vlastní oblečení nemají, musí být poskytnuto vhodné oblečení jak pro práci, tak pro případ opuštění věznice.

Odsouzení musí dodržovat zásady hygieny a ve svém volném čase uklízet a udržovat svoje cely v pořádku a čistotě a udržovat také společné prostory.

Odsouzeným musí být poskytována zdravá, rozmanitá a dostatečná strava. Pokud je třeba, odsouzený může mít speciální stravu a stravovací režim z důvodu diety nebo náboženského vyznání.

Odsouzení mají právo na vycházku nejméně po dobu jedné hodiny denně.

2.3.4 Činnosti a aktivity během výkonu trestu odnětí svobody⁴⁸

Činnosti, které odsouzení během výkonu trestu vykonávají nebo se jich účastní, se skládají z práce, vzdělávání a ostatních aktivit, které rozvíjejí dovednosti odsouzených. Účast na těchto činnostech zvyšují schopnosti odsouzených žít v souladu s právními předpisy, rozvíjejí jejich pracovní schopnosti a podporují odsouzené v životním stylu bez návykových látek. Odsouzení jsou zavázáni účastnit se těchto aktivit.

⁴⁶ Důvody pro umístění a doba umístění odsouzených do oddělené zabezpečené sekce: Vankeuslaci 23. 9. 2005/767 – Zákon o výkonu trestu odnětí svobody, Část II., Kapitola 5., §6 a 7

⁴⁷ Vankeuslaci 23. 9. 2005/767 – Zákon o výkonu trestu odnětí svobody: Část III., Kapitola 7.

⁴⁸ Vankeuslaci 23. 9. 2005/767 – Zákon o výkonu trestu odnětí svobody: Část III., Kapitoly 8-11

Veškeré činnosti jsou obsaženy v plánu výkonu trestu, který je sestavován společně s odsouzeným. Cílem plánu je ovlivnit a regulovat problémy související s nezákonným jednáním odsouzených v minulosti. Jejich umístěním do vhodných vzdělávací a pracovních aktivit je možné dosáhnout jejich nápravy. V roce 2008 se na pracovních a vzdělávacích aktivitách podílelo kolem dvou třetin odsouzených⁴⁹. Za určitých podmínek mohou odsouzení pracovat a studovat mimo věznici, nebo mohou navštěvovat terapii mimo věznici.

Zaměstnávání odsouzených

Zaměstnávání odsouzených patří k základním snahám v oblasti vězeňství. Zaměstnání má udržovat a rozvíjet profesní dovednosti odsouzených a má udržet jejich schopnost pracovat. Odsouzení se také mohou zúčastnit terapeutických pracovních aktivit.

Zhruba 35 % odsouzených ve Finsku denně pracuje⁵⁰. Polovina z nich je zapojena v práci na vnitřním chodu věznic, údržbě, správě majetku apod. Druhá polovina pracuje ve vězeňských továrnách, které produkují nejrůznější výrobky. Tyto výrobky jsou potom prodávány státním či regionálním podnikům, nebo si je mohou zákazníci koupit přímo ve vězeňských prodejnách.

Pracovní odvětví, kterým se jednotlivé věznice věnují, jsou zejména truhlářství a dřevařský průmysl, kovovýroba, zemědělství, stavební práce, textilní průmysl apod. Odsouzený by měl být zařazen do práce s přihlédnutím na jeho pracovní kvalifikaci nebo zájem o získání určité kvalifikace. Průměrná doba práce odsouzených je 38 hodin a 15 minut za týden. Pracovní aktivity ve věznici by měly korespondovat s běžnými pracovními aktivitami ve společnosti.

Nejvíce produktů je nabízených v oblasti dřevařského průmyslu. Věznice produkují nábytek, zahradní nábytek, domácí a kuchyňské potřeby, sauny a vybavení saun,

⁴⁹ Aktivity odsouzených během výkonu trestu: *The Criminal Sanctions Agency - Rikosseuraamuslaitos* [online]. Helsinky: 2009, 2009 [cit. 2010-03-19]. Activities. Dostupné z WWW: < <http://www.rikosseuraamus.fi/16941.htm> >.

⁵⁰ Pracovní aktivity: *The Criminal Sanctions Agency - Rikosseuraamuslaitos* [online]. Helsinky: 2009, 2009 [cit. 2010-03-19]. Work activities. Dostupné z WWW: < <http://www.rikosseuraamus.fi/16989.htm> >.

zahradní domky a dřevěné stavby pro ukládání nářadí, dětské domky na hraní a venkovní přístřešky pro kontejnery.

Mezi drobnější produkty a služby, na které se věznice zaměřují, patří vázání knih, čalounictví a oprava nábytku a ručně dělané ozdoby a nádobí.

Někteří odsouzení také vyrábějí registrační značky na auta a dopravní značky.

Někteří odsouzení, kteří jsou maximálně spolehliví, mohou dostat povolení k práci mimo věznici. Práce v takové instituci musí probíhat v běžné pracovní době a druh zaměstnání by neměl odbočit od hlavních odvětví vyjmenovaných výše. Výkon práce a docházka do zaměstnání mimo věznici jsou náhodně kontrolovány. V roce 2008 docházelo denně z každé věznice na civilní pracoviště průměrně 39 odsouzených. Odsouzený má také možnost provozovat ve věznici vlastní zaměstnání, pokud je mu to povoleno, náklady a materiál si ovšem hradí ze svého a musí si také hradit stravu a výdaje týkající se spravování svého majetku.

Odsouzení mají běžnou pracovní dobu podle platných právních předpisů. Odsouzení, kteří jsou dočasně neschopní pracovat ze zdravotních nebo jiných vážných důvodů, mohou být na určitou dobu od povinnosti práce osvobozeni.

V otevřených institucích dostávají odsouzení za profesionální práci platy, které podléhají zdanění. Odsouzení podílející se na jiných pracovních aktivitách pobírají pouze určité druh příspěvku, který se nezdaňuje. Tento příspěvek se pohybuje v rozmezí 70 centy až 1 eurem na hodinu⁵¹.

V uzavřených věznicích je platí zákaz mít u sebe peněžní obnos. Každý odsouzený má bankovní účet, na kterém jsou jeho peníze uloženy a na který mu také pravidelně chodí příspěvek za pracovní a vzdělávací aktivity ve výkonu trestu odnětí svobody. Z tohoto účtu může odsouzený použít peníze k placení ve vězeňské kantýně. Mimo peněz z příspěvků za aktivity, na kterých se podílí, má odsouzený právo užít za jeden měsíc 85 euro ze svých financí.

V otevřených institucích mohou odsouzení užívat své finance vydělané prací volně. Mzdy jsou odsouzeným vypláceny v hotovosti, odsouzený si může hotovost ponechat nebo ji vložit na svůj účet. Odsouzení v uzavřených věznicích, kteří se podílejí na různých aktivitách, pobírají příspěvky ve výši od 0,70 – 1,20 euro na hodinu. V otevřených institucích dostávají odsouzení za práci plat, jeho výše je rozdělena do

⁵¹ *The Criminal Sanction Agency: Prison Service, 25 s. Prisoners work in and outside prisons, s. 13*

šesti platových kategorií – 3,70 euro/hod., 4,10 euro/hod., 4,50 euro/hod., 6 euro/hod., 6,70 euro/hod., 7,30 euro/hod. Příspěvek za podílení se na aktivitách je v otevřených institucích 0,30 euro/hod.⁵²

Vzdělávání odsouzených

Odsouzení mají také možnost během výkonu trestu odnětí svobody studovat. Věznice spolupracují se vzdělávacími institucemi v nejbližším okolí a zprostředkovávají studium na těchto školách pro odsouzené. Po dokončení studia dostanou odsouzení vysvědčení, které vydá daná škola, na které studovali, takže na tomto certifikátu není uvedeno, že bylo vzdělání dosaženo během výkonu trestu odnětí svobody.

Odsouzení mohou studovat na základních, středních odborných učilištích a na středních školách. Pokud odsouzený splňuje jisté podmínky, může do určité školy denně docházet a studovat zde formou denního studia.

Nejvíce populární je studium na středních odborných učilištích, v roce 2007 odsouzení navštěvovali 14 různých učebních oborů.

Dosažené vzdělání odsouzených je velmi různorodé. Někteří nemají dokončenou základní školu, jiní dosáhli vysokoškolského vzdělání nebo ho mohou vystudovat během výkonu trestu.

Nápravné a terapeutické aktivity jsou pro odsouzené pořádány hlavně s cílem snížit riziko opětovného páchání trestné činnosti, s tím souvisí užívání omamných látek a násilné chování. Těmito aktivitami mohou být různé kurzy, denní programy terapeutických a nápravných center nebo také krátkodobé tábory.

Nejčastěji jsou pořádány různé programy proti užívání omamných látek, jelikož většina odsouzených má problémy s užíváním alkoholu a psychotropních látek. Tyto programy jsou organizovány ve všech institucích určených k výkonu trestu odnětí svobody. Vězeňská služba také pořádá programy, které usilují o snížení páchání určitých trestných činů (jako např. sexuální či násilné trestné činy).

V roce 2008 se těchto speciálních terapeutických a výchovných programů zúčastnilo

⁵² *Activities and Functions, Pelso prison*. Pelso, 2006, 14 s. Income of prisoners. s. 12, 13.

celkem 2 526 odsouzených⁵³.

Volný čas mohou trávit odsouzení pohromadě s ostatními spoluvězni, pokud to není z nějakého důvodu zakázáno. Aktivity ve volném čase jsou řízeny vězeňským personálem nebo jinými instruktory pro volnočasové aktivity. Hlavní náplň volného času zabíraly tyto aktivity: cvičení a sport, účast na bohoslužbách a náboženských obřadech, trávení volného času venku, diskuse a diskusní kroužky, studium, umění a kultura a jiné.

2.3.5 Kontakty odsouzených mimo věznici⁵⁴

Co se týče korespondence, mají odsouzení právo na neomezené posílání a přijímání dopisů. V případě, že by se doručený dopis jevil podezřele a mohl by obsahovat nějaké nedovolené látky, peníze apod., může být jeho obsah zkontrolován. Dopisy odsouzených by se neměly číst, dokud to není opravdu nutné. Pokud má Vězeňská služba podezření, že by mohlo dojít k trestnému činu, může dopis přečíst a předat ho k vyšetřování. Korespondence s osobou z Vězeňského personálu, s právním zástupcem, se zástupcem státních orgánů Finska, s diplomatickou misí nebo s konzulárním úřadem cizího státu se kontrolovat nesmí. Ve výjimečných případech může být odsouzenému povolena elektronická komunikace.

Odsouzení mají také právo uskutečňovat telefonní hovory. Mají možnost získat telefonní kartu, kterou si poté hovory sami hradí. Ve zvláštních případech může být odsouzenému povolen hovor zdarma. Odsouzený smí volat jakékoliv osobě, pokud to není zakázáno, a na požádání Vězeňské služby musí oznámit jméno osoby, kterou kontaktuje. V případě, že má Vězeňská služba pochybnosti o tom, zda není porušován zákon, může telefonní hovory odsouzených nahrát a vyslechnout je. Oba aktéři hovoru na to ale musí být upozorněni.

Návštěvy ve věznicích probíhají k tomu ve vymezených časech, ze zvláštních důvodů může být povolena návštěva také mimo návštěvní dobu. Pokud je to nutné, návštěva probíhá pod dohledem vězeňského personálu. Pokud je návštěvník vybídnut,

⁵³*The Criminal Sanctions Agency - Rikosseuraamuslaitos* [online]. Helsinki: 2009, 2009 [cit. 2010-03-19]. Rehabilitative activities. Dostupné z WWW: < <http://www.rikosseuraamus.fi/16991.htm> >. (Je zde také rozepsaná početní účast odsouzených na jednotlivých terapeutických programech a aktivitách.)

⁵⁴ Vankeuslaki 23. 9. 2005/767 – Zákon o výkonu trestu odnětí svobody: Část IV., kapitoly 12-14

aby prokázal svou identitu, a neučiní tak, může proběhnout návštěva pod dohledem nebo může být zamítnuta.

Speciálně hlídaná návštěva probíhá tak, že je mezi odsouzeným a návštěvníkem plastová nebo skleněná clona a návštěva může probíhat také za dozoru vězeňského personálu. Pokud se Vězeňská služba domnívá, že by mohl návštěvník odsouzenému přinést nějaké zakázané předměty či omamné látky apod., může si vězeňský personál vyžádat na návštěvníkovi osobní prohlídku. Pokud ji dotyčná osoba odmítne, návštěva proběhne pod dozorem nebo je zamítnuta. Pokud jsou u návštěvníka nalezeny nějaké zakázané předměty, omamné látky atd., je mu udělen zákaz vstupu do věznice na 6 měsíců.

Kromě klasického druhu návštěv mají odsouzení také možnost absolvovat nehlídanou rodinnou návštěvu, kterou povoluje ředitel příslušné věznice. Tato návštěva může být povolena pouze rodinným příslušníkům odsouzeného včetně osoby, se kterou odsouzený žil ve vztahu před nástupem do výkonu trestu. Přijímání těchto návštěv je povoleno zejména těm odsouzeným, kteří si odpykávají dlouhé tresty odnětí svobody a nemají možnost věznici se speciálním povolením opustit. Doba rodinné návštěvy se pohybuje v rozmezí dvou až šesti hodin, návštěva probíhá ve speciálně zařízené bytové jednotce uvnitř věznice, kde je většinou kuchyň s obývací místností, koupelna, sociální zařízení a ložnice. Také jsou zde k dispozici hračky pro děti. Tyto návštěvy probíhají výhradně v soukromí.

Pokud si odsouzený odpykal dvě třetiny trestu, může mu být povoleno, aby věznici na několik dní opustil⁵⁵. Odsouzený musí samozřejmě splňovat veškeré podmínky nutné k udělení tohoto povolení. V případě odsouzených, kteří vykonávají mírnější tresty, uděluje toto povolení ředitel věznice, co se týče doživotně odsouzených a odsouzených s delšími tresty, ti mohou povolení získat pouze od Úřadu pro trestní sankce. Povolení k opuštění věznice se uděluje maximálně na dobu tří dnů během dvou měsíců. Náklady na dopravu a pobyt mimo věznici si odsouzený hradí sám. Tento pobyt mimo věznici se započítává do doby výkonu trestu, pokud jedná odsouzený v souladu s požadavky a pravidly Vězeňské služby.

Odsouzený také může dostat povolení účastnit se určité zvláštní události, pokud to není v rozporu s účelem výkonu trestu (jedná se např. o návštěvu těžce nemocného

⁵⁵ „permission of leave“, „prison leave“

člena rodiny, pohřeb apod.)⁵⁶ Toto povolení mu udělí ředitel věznice. Odsouzený může být za tímto účelem mimo věznici půl dne. Dopravu a pobyt mimo věznici v těchto případech většinou hradí stát.

V roce 2008 požádalo o povolení k opuštění věznice celkem 15 183 odsouzených, z toho 11 256 odsouzeným bylo vyhověno, což je 74 %. Podíl odsouzených, kteří porušili pravidla a podmínky během opuštění věznice, byl 5 %.⁵⁷

Pokud odsouzený poruší během pobytu mimo věznici pravidla, je mu udělen některý z kázeňských trestů, přičemž se bere ohled na to, k jak závažnému porušení pravidel došlo. Kázeňské tresty se udělují i v případě porušení kázně, pořádku a vnitřního řádu vězeňského zařízení.

2.3.6 Dodržování kázně a pořádku ve vězeňských zařízeních

Odsouzení jsou povinni řídit se řádem a pravidly, která jsou dána řádem věznice nebo vězeňským personálem. Odsouzení se musí chovat slušně a s respektem, jak k vězeňskému personálu, tak k ostatním odsouzeným.

Odsouzení mají možnost ponechat si u sebe věci osobní potřeby, které nenarušují čistotu, pořádek a chod věznice. Přísně zakázány jsou zbraně, mobilní telefony, fotoaparáty, audiovizuální technika a léky.

Pravidelně dochází k prohlídkám osobních věcí odsouzených i jejich cel, k tomu jsou často používáni speciální vycvičení psi. Prohlídka musí být vykonána za účasti svědka. Ředitel věznice si může také vyžádat povolení k tělesné prohlídce, pokud se domnívá, že by mohl odsouzený uchovávat omamné látky.

Za porušování pořádku a kázně, násilné chování nebo kriminální jednání je odsouzenému udělen kázeňský trest. Kázeňským trestem se rozumí napomenutí, ztráta některých práv na dobu nejvýše 30 dní (např. nákup věcí osobní potřeby, zákaz určitých činností a volnočasových aktivit), umístění do samovazby až na dobu 14 dní. Kázeňské tresty, mimo napomenutí, mohou být uděleny také podmíněčně. O udělení kázeňského

⁵⁶ Vankeuslaki 23. 9. 2005/767 – Zákon o výkonu trestu odnětí svobody: Část IV., Kapitola 14, § 5. (Povolení k opuštění věznice z výjimečných důvodů.)

⁵⁷ *The Criminal Sanctions Agency - Rikosseuraamuslaitos* [online]. Helsinki: 2009, 2009 [cit. 2010-03-19]. Leaves and visits outsider the institution. Dostupné z WWW: <<http://www.rikosseuraamus.fi/16987.htm>>.

trestu rozhoduje ředitel věznice.

V roce 2008 bylo uděleno celkem 1222 kázeňských trestů. Nejvíce jich bylo uděleno za narušování pořádku, za porušování pravidel týkajících se omamných látek, za porušení podmínek při opuštění věznice a za násilné chování.⁵⁸

2.3.7 Propuštění z výkonu trestu

Odsouzení, kteří nebyli trestáni alespoň tři roky od nástupu do současného výkonu trestu a kteří již vykonali polovinu trestu, mohou být podmíněčně propuštěni. Pokud byl trest odnětí svobody udělen za trestný čin, který byl spáchán osobou mladší 21 let, může dojít k propuštění již po vykonání jedné třetiny trestu.

U ostatních odsouzených (kteří byli v posledních třech letech od nástupu do výkonu trestu trestáni) je podmíněčné propuštění možné po odpykání dvou třetin trestu, odsouzení, kteří spáchali trestný čin ve věku do 21 let, mohou být podmíněčně propuštěni po vykonání poloviny trestu.

Podmínečné propuštění je možné po vykonání minimálně 14 dnů trestu odnětí svobody.

Za určitých podmínek mohou být podmíněčně propuštěni také odsouzení, kteří byli odsouzeni k vykonání trestu odnětí svobody v plné výši. Ti mohou být podmíněčně propuštěni po vykonání pěti šestin trestu odnětí svobody, nejdříve však za tři roky.

Doživotně odsouzení mohou být také podmíněčně propuštěni. O jejich propuštění rozhoduje odvolací soud v Helsinkách (Helsinki Court of Appeal). Podmínečné propuštění je možné, pokud doživotně odsouzený vykonal alespoň 12 let trestu odnětí svobody. Pokud byl trestný čin spáchán osobou mladší než 21 let, může dojít k propuštění po 10 letech.

Odsouzení mohou být také propuštěni na základě udělení milosti prezidenta republiky. Nad podmíněčně propuštěnými osobami může být soudem nařízeno vykonávání dohledu.

⁵⁸ *The Criminal Sanctions Agency - Rikosseuraamuslaitos* [online]. Helsinki: 2009, 2009 [cit. 2010-03-19]. Disciplinary punishments. Dostupné z WWW: <<http://www.rikosseuraamus.fi/17492.htm>>.

Stavy odsouzených ve vězeňských institucích ve Finsku ke dni 1. 5. 2009⁵⁹

	Instituce	Odsouzení muži	Odsouzené ženy	Odsouzení celkem
1	Helsinki	338	0	338
2	Helsinki – OI	82	0	82
3	Hämeenlinna	67	76	143
4	Jokela	60	0	60
5	Juuka	38	0	38
6	Kerava	149	0	149
7	Konnunsuo	180	3	183
8	Kuopio	49	0	49
9	Kylmäkoski	110	0	110
10	Käyrä	64	0	64
11	Laukaa	61	0	61
12	Mikkeli	54	0	54
13	Naarajärvi	91	0	91
14	Oulu	42	2	44
15	Pelso	194	8	202
16	Pyhäselkä	60	16	76
17	Riihimäki	255	0	255
18	Satakunta	153	10	163
19	Sulkava	52	0	52
20	Sukeva	169	0	169
21	Turku	284	18	302
22	Vantaa	23	1	24
23	Vaasa	69	0	69
24	Vanaja	54	66	120
25	Vilppula	71	0	71
26	Ylitornio	43	2	45
Celkem		2812	202	3014

⁵⁹ MUILUVUORI, Marja-Liisa: *Vangit aluevankiloittain ja vakiloittain 1. 5. 2009.*

Rikosseuraamusvirasto: Helsinki, 2009, s.13, 19, 24. (Statistické údaje o počtu vězňů Úřadu pro trestní sankce ke dni 1. 5. 2009)

2.4 Závěr

Ve shrnutí výše uvedených faktů bych chtěla uvést svůj názor, že finské vězeňství je velmi efektivní a dobře propracované. Vězeňský systém je domyšlen od počátku, což je prevence kriminality, důraz na osvětu obyvatel, předcházení trestné činnosti a vzdělávání obyvatel, přes působení na osoby ve výkonu trestu, po silné sociální zabezpečení po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Za kladnou skutečnost považuji to, že zde nejsou věznice příliš velké s velkou kapacitou vězněných osob, také nejsou přeplněné, pouze ve výjimečných případech.

Hlavní důraz je kladen na nápravu odsouzeného, na zapojení do práce, vzdělávání, odvykacích léčebných procedur (pokud je závislý na alkoholu nebo omamných látkách) a na postupné začleňování odsouzeného do společnosti. Hlavní zásadou je důstojný výkon trestu v důstojných podmínkách, které co nejvíce připomínají svět mimo věznici.

3. EXKURZE VE VĚZNICÍCH

Součástí výzkumu k mé bakalářské práci byla také návštěva vybraných věznic v České republice a ve Finsku. Mohla jsem tedy následně jednotlivé věznice porovnat, zjistit, v jakých podmínkách jsou odsouzení drženi, chod věznic, poznala jsem režim odsouzených (i obviněných), měla jsem možnost prohlédnout si jednotlivá specializovaná oddělení apod. Celkem jsem navštívila čtyři věznice, z toho dvě v České republice (Pardubice, Světlá nad Sázavou) a dvě ve Finsku (Oulu, Pelso).

3.1 Pardubice

Věznice v Pardubicích je základním typem profilována jako věznice s ostrahou, je zde také oddělení s dozorem. Pardubická věznice slouží pro výkon trestu odsouzených mužů. Její kapacita je 636 míst, v současné době si zde ale odpykává trest celkem 699 odsouzených (dohled: 2 odsouzení, dozor: 481 odsouzených, ostraha: 216 odsouzených)⁶⁰.

Věznice Pardubice se nachází v obydlené části na okraji Pardubic. Areál věznice je celkem rozsáhlý a je obehnaný vysokou zdí. Za bránou a vrátnicí se nacházejí správní budovy věznice a sídlo ředitelství. Uvnitř je věznice rozdělena na dva pavilony, jeden slouží pro výkon trestu odsouzených v kategorii s dozorem, druhý v kategorii s ostrahou. V části s dozorem je vyčleněno oddělení pro výkon trestu odsouzených mužů a oddělení pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných mužů. V části s ostrahou se nachází oddělení pro výkon trestu odsouzených mužů a taktéž pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných mužů.

Odsouzení jsou ubytováni v ložnicích na ubytovnách, většinou po čtyřech až šesti, ložnice se nacházejí na jedné chodbě a odsouzení se mohou v tomto prostoru mezi sebou volně pohybovat. Ložnice jsou zařízeny velmi stroze, nachází se zde postele, stolek, židle, místo pro uložení osobních věcí. U jednotlivých ubytoven je oddělená kulturní místnost s televizorem, kde se mohou odsouzení ve volném čase scházet, hrát

⁶⁰ *Týdenní statistické hlášení – středa – 10. 2. 2010* [online]. Praha: Vězeňská služba ČR, 2010 [cit. 2010-02-11]. Dostupný z WWW:

<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/spravni/statistika/T%C3%BDenn%C3%AD%20statistic k%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD/TSH%2010.02.2010.pdf>

hry, sledovat televizi apod.

V areálu věznice se dále nachází prostory pro venkovní aktivity, jako vycházky a sport, odsouzení mají k dispozici také tělocvičnu. Ve volném čase mohou také navštívit vězeňskou knihovnu.

V pardubické věznici mají odsouzení možnost vzdělávat se ve Školském vzdělávacím středisku. Mohou si zde doplnit základní a střední vzdělání. Učební obory a kurzy jsou zaměřeny zejména na výrobu konfekce. Ve školním roce 2009/2010 navštěvují odsouzení tyto kurzy⁶¹: Výroba konfekce – dělník v konfekci (dvouletý kurz, po ukončení získá absolvent výuční list), Kurz výroby konfekce (doba studia 10 měsíců, zakončený osvědčením), Kurz společného stravování (5 měsíců, osvědčení), Kurz základů výpočetní techniky (3 měsíce, osvědčení), Kurz malířských a natěračských prací (3 měsíce, osvědčení), Kurz základní školy (5 měsíců, osvědčení), Kurz anglického jazyka (5 měsíců, osvědčení).

Zaměstnávání odsouzených je prováděno buď v rámci provozu věznice, ve vězeňské výrobě (vyrábí se zde oděvy pro vězně z celé České republiky), nebo pracují v soukromých firmách mimo věznici.

Vybraní odsouzení mají možnost zúčastnit se různých druhů terapie v terapeutickém centru, jako např. ergoterapie, cvičení, práce v keramické dílně, muzikoterapie, apod.

V terapeutickém centru je také k dispozici psycholog, který vykonává sezení s odsouzenými.

V areálu věznice se také nachází oddělení určené pro kázeňské tresty s malými celami, kam se odsouzení umisťují, když je jim uložen kázeňský trest samovazby. Do této cely se umisťuje vždy jeden odsouzený, je zde pouze lůžko a sociální zařízení.

3.2 Světlá nad Sázavou

Věznice Světlá nad Sázavou je určena pouze k výkonu trestu odsouzených žen, je zde také zřízeno oddělení pro výkon vazby žen. Věznice je zařazena do kategorie s ostrahou, je zde také oddělení pro kategorii s dozorem a pro výkon trestu odsouzených mladistvých žen. Ve Světlé nad Sázavou byla také zřízena specializovaná oddělení pro

⁶¹*Nabídka vzdělávacích aktivit pro odsouzené* [online]. Pardubice : Vězeňská služba ČR, 2009 [cit. 2010-02-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/vzdelavani-231/nabidka-vzdelavacich-aktivit-pro-odsouzene-5572>>

odsouzené trvale pracovně nezařaditelné ženy a zvláště pak oddělení pro výkon trestu matek nezletilých dětí, které je v České republice jediné.

V současné době vykonává ve věznici Světlá nad Sázavou trest odnětí svobody 586 odsouzených žen (dohled: 4, dozor: 330, ostražka: 244, mladiství: 8)⁶².

Věznice ve Světlé nad Sázavou se nachází na okraji města. Areál věznice prošel před několika lety rekonstrukcí a modernizací.

U hlavní brány do věznice se nacházejí správní budovy a sídlo ředitelství. Na chodbách ubytoven pro odsouzené jsou ložnice, odsouzené se mezi sebou mohou volně pohybovat. V jedné ložnici jsou ubytovány většinou čtyři odsouzené. V ložnici jsou lůžka, stůl, židle a úložné prostory pro osobní věci. Ložnice v této věznici vypadají mnohem útulněji než v Pardubické věznici. Pro odsouzené je k dispozici také společenská místnost, tělocvična, prostory určené k vycházkám apod.

Jak jsem se již zmínila, zvláštním oddělením je oddělení pro odsouzené matky nezletilých dětí. Toto oddělení má kapacitu celkem 15 matek a 20 dětí. V tomto oddělení je matce umožněno pečovat ve výkonu trestu o své nezletilé dítě. Zpravidla se na toto oddělení umisťují odsouzené, kterým trest skončí do završení tří let věku dítěte, přičemž minimální doba trestu musí být alespoň 6 měsíců. V program zacházení matek s dětmi je brán ohled zejména na zajištění fyzického a psychického zdraví dítěte a na upevnění a rozvíjení vazby mezi matkou a dítětem. Režim na tomto oddělení plyne obzvláště z péče o dítě, z domácích prací, přípravy stravy a aktivit s dětmi, ať už volnočasových nebo didaktických. Zdraví dětí je pravidelně kontrolováno zdravotní sestrou, k dispozici je zde také dětský lékař. Vše je uzpůsobeno tak, aby se zde matka i dítě cítily co nejpříjemněji. Toto oddělení se mi velice líbilo, ani jsem si zde nepřipadala jako ve věznici, spíše jako v mateřské školce. Pro matky s dětmi je také vymezen prostor pro venku, kde je dětské hřiště apod.

Jako v každé věznici, i zde je oddělení pro samovazbu, která slouží k oddělenému umístění odsouzených a k výkonu kázeňských trestů. Také je zde zřízena bezdrogová zóna. Hlavním účelem této zóny je zamezit odsouzeným v užívání drog, zajistit jim

⁶² *Týdenní statistické hlášení – středa – 10. 2. 2010* [online]. Praha: Vězeňská služba ČR, 2010 [cit. 2010-02-11]. Dostupný z WWW:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/spravni/statistika/T%C3%BDdenn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD/TSH%2010.02.2010.pdf

potřebnou péči při odvykání na drogové závislosti, popř. také léčbu, pracovníci bezdrogové zóny se také snaží motivovat odsouzené k osvojení si způsobu života bez drog.

Odsouzené jsou zaměstnány v rámci vnitřního provozu věznice, také u soukromých subjektů, momentálně vykonávají práci pro zahraniční firmu a balí potraviny do obalů. Některé odsouzené také docházejí na pracoviště mimo věznici.

Vzdělávání odsouzených zajišťuje Školské vzdělávací středisko. Odsouzené se mohou vzdělávat v praktických a všeobecně vzdělávacích kurzech. Mohou zde získat výuční list ve dvouletém učebním oboru výroba konfekce, dále jsou k dispozici kurzy základní školy a praktické rodinné školy, kurz výpočetní techniky, kurz výuky pro cizince, základy kuchyňských prací a kurz základů gramotnosti. Věznice také spolupracuje se střední školou v Humpolci, na které mohou odsouzené studovat dálkově, a také s Masarykovou univerzitou v Brně, kde se jedná o tříleté kombinované bakalářské studium.

Školské vzdělávací středisko ve Světlé nad Sázavou je moderně vybaveno, nechybí zde plně vybavené odborné učebny a kabinety, praktické pomůcky, počítače, dílna pro studium učebního oboru výroba konfekce, atd. Také je zde k dispozici knihovna.

Ve volném čase jsou pro odsouzené připravovány různé zájmové aktivity, kulturní události apod., na kterých se odsouzené také podílejí.

Pro odsouzené je také zajištěna lékařská péče, ve věznici se nachází zdravotnické oddělení, kde sídlí lékaři (praktický lékař, gynekolog, zubař).

3.3 Oulu

Věznice v Oulu je jednou ze tří věznic v regionu Severní Finsko. Tato věznice je také oblastní věznicí v tomto regionu, tzn., že slouží zejména k výkonu vazby, a to jak mužů, tak i žen, ale odsouzení zde také vykonávají trest odnětí svobody. Jelikož je region Severní Finsko velmi rozlehlý, musí být věznice uzpůsobeny jak k výkonu vazby, tak k výkonu trestu, aby nemuseli být odsouzení převáženi do jiných koutů země. Do věznice v Oulu tedy směřují obvinění a odsouzení z kraje Oulu a Laponska.

Věznice se nachází v blízkosti centra města, od okolí ji odděluje vysoká zeď, celý areál je uzavřený a vězni se pohybují pouze uvnitř tohoto prostranství. Jedná se o malou

věznici, její kapacita je zhruba 100 míst. K 1. 5. 2009 zde bylo 90 vězňů (44 obviněných a 46 odsouzených).⁶³ O chod věznice a její bezpečnost se stará vězeňský personál, věznice zaměstnává kolem 90 osob.

Za bránou do věznice stojí samotná budova věznice, za hlavním vchodem se nachází administrativní oddělení a sídlo ředitelství, také vězeňská knihovna a kaple, kde probíhají bohoslužby. Vězni jsou ubytováni v jednotlivých celách, většinou po dvou, cely jsou vybaveny postelemi, stolem, židlemi, úložnými prostory pro osobní věci, vězni mají možnost ponechat si na celách věci, jako např. televizi, rádio, kávovar, apod., každá cela je tedy vybavena podle představ vězňů.

Ve věznici je také oddělení, kde mohou být vězněné osoby umístěny odděleně od ostatních vězňů, pokud je to nutné nebo pokud o to sami požádají. Ženy jsou umístěny v oddělené sekci. Ve věznici v Oulu je také otevřená sekce, kde se mohou vězni neomezeně pohybovat, mají zde k dispozici kuchyň a společenskou místnost.

Ve venkovních prostorách mají vězni možnost vycházek, sportovních aktivit apod. Sportu se mohou věnovat také uvnitř věznice, kde je k tomu určena posilovna a tělocvična. Ve věznici je vyčleněno také oddělení, které slouží ke vzdělávání vězňů, je zde speciální virtuální učebna, kde je na plátno promítán přenos z výuky na určité vybrané škole a vězni tak mají možnost učit se online, také sem dochází učitelé a online přenosy z výuky jsou promítány do jiných věznic.

K výkonu trestu samovazby je určeno oddělení pro samovazbu. Tyto cely vypadají podobně, jako je známe u nás, je zde pouze lůžko a záchod.

V Oulu se také nachází speciální oddělení pro soukromé návštěvy, kde mohou vězni se svou rodinou strávit společné chvíle bez dozoru vězeňského personálu. Tento prostor pro návštěvy vypadá jako malý byt s obývacím pokojem a kuchyňkou, ložnicí a sociálním zařízením. Pro klasické návštěvy je určena návštěvní místnost, k dispozici je také návštěvní místnost se zvýšeným technickým zabezpečením.

Jelikož má Finsko jistá kulturní a národní specifika, samozřejmostí v každé věznici je také sauna.

Odsouzení v Oulu jsou zaměstnáni především v oblasti dřevařského průmyslu a truhlářství. Nachází se zde dílna, kde vězni vyrábějí na zakázku nábytek nebo je poté

⁶³ MUILUVUORI, Marja-Liisa: *Vangit aluevankiloittain ja vakiloittain 1. 5. 2009*.

Rikosseuraamusvirasto: Helsinki, 2009, s. 13, 19. (Statistické údaje o počtu vězňů Úřadu pro trestní sankce ke dni 1. 5. 2009)

určen k prodeji přímo v obchodě ve věznici, kde si může každý výrobky vězňů zakoupit. Další pracovní činností je výroba knižních vazeb a jejich potisk. Odsouzení jsou také zaměstnáni v provozu věznice.

Vzdělání zajišťuje vzdělávací oddělení ve věznici, které spolupracuje se středním učilištěm a střední školou v Oulu. Vězni mají možnost vystudovat zde učňovský obor zpracování dřeva nebo všeobecnou střední školu. Také mají možnost doplnit si základní vzdělání, popř. dálkově studovat na vysoké škole. Za určitých podmínek mohou také někteří odsouzení docházet do školy mimo věznici.

3.4 Pelso

Věznice Pelso se taktéž nachází v severo finském regionu. Tato věznice slouží k výkonu trestu odsouzených mužů (kapacita 209 míst), ale i žen (kapacita 9 míst). Věznice se nachází na samotě, spadá pod samosprávu vesnic Vaala a Pelso. Nejbližší vesnice Vaala je od věznice vzdálena 27 km, nejbližším městem je Oulu, které je 85 km daleko. K 1. 5. 2009 bylo ve věznici v Pelsu celkem 220 vězňů, 198 odsouzených mužů, 8 odsouzených žen a 14 mužů ve výkonu vazby.⁶⁴

Věznice je zabezpečena plotem a nachází se na velice rozsáhlém území, takže nejrychlejším způsobem přepravy v areálu věznice jsou automobily. Pozemky, které ji obklopují, navíc také patří k věznici, jsou zde rozsáhlé lesy, jezero, pole atd. Za hlavním vchodem do věznice se nachází správní oddělení, ředitelství, také návštěvní místnost a speciální návštěvní prostory pro soukromé rodinné návštěvy.

Odsouzení jsou ubytováni v celách většinou po dvou, je zde také oddělení, kde mohou být odsouzení ubytováni po jednom, pokud k tomu mají nějaké důvody. Cely jsou vybaveny postelí, stolem, židlí, skříní, odsouzení si zde mohou nechat své osobní věci, které nejsou zakázané a elektronické přístroje (televize, rádio, kávovar, apod.).

Pro volný čas a sportovní aktivity jsou vyčleněny venkovní prostory určené ke sportu a vycházkám, také uvnitř se nachází tělocvična a posilovna, kde mohou odsouzení udržovat svou kondici. Samozřejmě ani zde nechybí sauna. Jelikož je věznice na samotě, mohou jít někteří odsouzení trávit volný čas také mimo areál věznice, např. jít

⁶⁴ MUILUVUORI, Marja-Liisa: *Vangit aluevankiloittain ja vakiloittain 1. 5. 2009*.

Rikosseuraamusvirasto: Helsinki, 2009, s. 13, 19, 22. (Statistické údaje o počtu vězňů Úřadu pro trestní sankce ke dni 1. 5. 2009)

běhat, plavat nebo rybařit v nedalekém jezeru. Ve věznici se pořádají také různé kulturní a náboženské aktivity.

Ve věznici se nachází oddělení pro drogově závislé, ti jsou zde odděleni od ostatních odsouzených a podstupují zde léčbu, terapii a bezdrogové kontroly. Toto oddělení je maximálně zajištěno proti možnému donášení drog a jejich užívání. Pokud je odsouzený podezřen z toho, že je pod vlivem omamných látek nebo by ve svém těle mohl drogy uchovávat, je následně umístěn do speciální cely, kde je pod nepřetržitým dohledem kamer a vězeňského personálu, který čeká, až drogy opustí jeho tělo.

Zaměstnanost ve věznici je poměrně vysoká, vzhledem k tomu, že k věznici patří rozsáhlé pozemky, mají odsouzení dostatek práce. Udržují lesy, kácí stromy a následně v dílně zpracovávají dřevo. Ve věznici se nachází pila pro prvotní zpracování dřeva a truhlářská dílna. Tato dílna je velká, odsouzení zde vyrábí nábytek, dřevěné domky, vybavení pro sauny, apod. Zde také probíhá praktická výuka učebního oboru truhlářství.

Součástí věznice je také zemědělská farma, kde se vězni starají o krávy, koně, ovce, a jiná zvířata. Tato farma zaměstnává další skupinu odsouzených, ti se starají o její chod, jsou zde také přístroje pro dojení krav a zpracování mléka, odsouzení se starají o zpracování ovčí vlny, popř. z ní poté vyrábějí různé produkty, starají se o koně, kteří jim poté pomáhají při práci v lese, apod. Odsouzení mají také možnost vzdělávat se v oborech v práci se zvířaty.

Další pracovní možností pro odsouzené je autodílna, kam mají lidé z okolí možnost přivést své automobily a odsouzení je opravují. V této dílně také probíhá praktická část vzdělání v oboru automechanik.

U zaměstnávání odsouzených se musí dbát na dodržování pořádku a bezpečnosti, kvůli nástrojům, se kterými odsouzení pracují, zejména při práci v lese nebo v autodílně. Při práci je vždy doprovází strážník, kteří je hlídají.

Odsouzení jsou samozřejmě také zaměstnáváni v rámci vnitřního provozu věznice.

Vzdělávání odsouzených probíhá v několika oborech, odsouzení mohou absolvovat vzdělávací kurzy v oboru péče o koně, v zemědělství, lesnictví, automechaniky, truhlářství a obsluhy pily. Také mají možnost dálkově studovat na středním odborném učilišti nebo střední škole, výuka probíhá virtuálních videopřenosů z věznice v Oulu.

Pro odsouzené s násilným chováním jsou pořádány kurzy zlepšující sebekontrolu a potlačující násilné projevy chování. Odsouzení mohou také navštěvovat kurzy drogové prevence.

Návštěva věznice v Pelsu pro mě byla velkým zážitkem, bylo to opravdu něco jiného, než na co jsme zvyklí v České republice.

4. ZÁVĚREČNÉ SROVNÁNÍ

Po nastudování materiálů o českém i finském vězeňství a po prohlídce jednotlivých věznic mám nyní možnost tato fakta srovnat. Hlavní a zásadní rozdíl je samozřejmě ve financích. Přece jen je Finsko vyspělejší státem než Česká republika a peněžní částky, které do oboru vězeňství plynou, jsou vyšší. Je to vidět na samotném vybavení věznic a na podmínkách, ve kterých probíhá výkon vazby a trestu. Toto ale česká Vězeňská služba zřejmě neovlivní, musí však dostupné finanční prostředky a zdroje využít co nejlépe a nejefektivněji tam, kde je jich nejvíce třeba. V dnešní době ale již dochází k opravám a rekonstrukcím v českých věznicích, k budování nových oddělení a zlepšování podmínek pro odsouzené a obviněné.

Dalším rozdílem, kterého jsem si všimla, ale který ne přímo souvisí s oblastí vězeňství, je samotné složení obyvatel daných států. Je jisté, že čím vzdělanější obyvatelstvo ve státu je, čím je kladen vyšší důraz na prevenci kriminality, tím méně lidí potom páchá trestné činy. Troufám si říct, že tento rozdíl je také důležitý. Zatímco ve Finsku je počet odsouzených na 100 000 obyvatel 65⁶⁵, v České republice je 209 odsouzených na 100 000 obyvatel⁶⁶. Myslím, že všechno souvisí se vším a oblast vězeňství je toho jasným důkazem. Prevence kriminality je velmi důležitá, tu má za následek právě podpora obyvatel ve vzdělávání, apod. Česká republika by tedy neměla podceňovat také ostatní sféry společenského života.

Ze zkušenosti z mých poznatků si také myslím, že se liší i jednotlivá pojetí způsobu výkonu trestu. V České republice jsem vnímala výkon trestu zejména jako potrestání zločinu, ve Finsku jsem z něj vycítila jakýsi nádech nápravy, spolupráce s odsouzenými a snahu motivovat je k lepšímu způsobu života. V českých věznicích jsem bohužel tento pocit neměla. Samozřejmě to také souvisí s tím, že v českých věznicích je počet odsouzených daleko vyšší, věznice mají mnohem větší kapacitu než ty finské, proto se specialisté nemohou věnovat tak často a dostatečně, jak je třeba. Můj názor je ten, že ve

⁶⁵ *Prison Brief for Finland: prison population rate (per 100 000 of national population)* [online]. Londýn: King's College London, 2010 [cit. 2010-02-16]. Dostupný z WWW: <http://www.kcl.ac.uk/depsta/law/research/icps/worldbrief/wpbcountry.php?country=137>

⁶⁶ *Prison Brief for Czech Republic: prison population rate (per 100 000 of national population)* [online]. Londýn: King's College London, 2010 [cit. 2010-02-16]. Dostupný z WWW: <http://www.kcl.ac.uk/depsta/law/research/icps/worldbrief/wpbcountry.php?country=133>

finské věznici má odsouzený větší šanci na nápravu a následné začlenění do společnosti než český odsouzený.

Co se týče samotného způsobu výkonu trestu, zde je rozdíl zejména v režimu ve věznicích. Finskou odlišností jsou samozřejmě otevřené instituce, ty v České republice neexistují, odsouzení se zde ve věznicích nemohou pohybovat, jak se jim chce, jsou pod neustálým dohledem a vězeňský areál obklopují mříže a zdi. Myslím, že otevřené instituce ve Finsku daleko víc posilují vůli odsouzených ke zlepšení, kdyby chtěli, mohli by z této věznice lehce utéct (také se to v některých případech stává), ale všichni, kteří si zde vykonávají trest tak činí z vlastní vůle a chtějí se tak napravit.

Také v uzavřených věznicích ve Finsku není režim stejný jako v České republice, liší se to především tím, že odsouzení se nemusí po věznici pohybovat ve skupinách doprovázených strážnými, pokud se nevracejí hromadně z pracoviště apod. Mají daný čas, kdy mohou opustit své cely a jít na oběd nebo na vycházku a poté se zase vrátit zpět na určené místo.

Dalším zásadním rozdílem je možnost soukromých návštěv a také jejich četnost. V České republice má odsouzený právo na celkem 3 hodiny návštěv za měsíc. Ve Finsku nejsou návštěvy nijak omezené, pokud vše probíhá v souladu se stanovenými pravidly. Na rozdíl od českých věznic, ve finských existují odloučené „bytové jednotky“ uvnitř věznice, kde probíhají návštěvy rodinných příslušníků a blízkých příbuzných. Toto má jistě své klady, odsouzení tak mají možnost stálého udržování kontaktů se svou rodinou a příbuznými, a tím také příliš nevzdálit od běžného života na svobodě.

Samozřejmě se v jednotlivých zemích liší také trestní sankce, obecně trestní zákon, tím bych se ale zabývat nechtěla. Ve Finsku mají odsouzení šanci na podmíněné propuštění dříve než v České republice, otázkou je, zda je to tak dobře. Např. u těžkých a závažných zločinů odsouzených na doživotí může být nakonec doba trestu dlouhá „jen“ 12 let. Záleží ovšem také na okolnostech a samotné osobě odsouzeného, zda může být propuštěn. Mně osobně se ale doba 12 let na podmíněné propuštění doživotně odsouzených jeví jako nedostačující.

Ubytování odsouzených se také liší. Zatímco zde převládají ubytovny s ložnicemi, mezi kterými se mohou odsouzení volně pohybovat, ve finských věznicích převládají v uzavřených věznicích klasické cely, kde jsou odsouzení ubytováni většinou po dvou, popř. samostatně. Zásadně se také liší vybavení cel, respektive to, že ve Finsku je

dovoleno mít na cele vlastní vybavení, některé elektronické přístroje apod. Některé cely tak působí spíše jako „pokojíčky“ a např. sledování televize se mohou finští odsouzení oddávat ve své vlastní cele. Někteří lidé by se mohli ptát, zda je toto správné. Vězení má být trestem a ne místem, kde je vše povoleno. Můj názor je ovšem ten, že dnešní doba technických vymožeností a pokroků se bez určitých věcí neobejde a prakticky nejdůležitějšími zdroji informací kromě novin jsou televize a rozhlas. Ty také k dnešnímu způsobu života neodmyslitelně patří, nevidím tedy důvod, proč by museli mít odsouzení možnost sledovat televizi pouze „za odměnu“. V českých vězeňských podmínkách by to ale asi nebylo dost možné, myslím, že zde je systém kulturních a společenských místností s televizorem či rádiem dostačující. Vzhledem k vysokému počtu odsouzených a jejich hromadnému ubytování by zřejmě docházelo k ničení přístrojů. Navíc přístroje, které ve finských celách odsouzení mají, jsou jejich vlastní.

Věznice v České republice a ve Finsku se liší zejména svou velikostí a kapacitou. Oproti českým věznicím jsou ty finské menší, počet vězňů v jedné věznici se pohybuje okolo dvou set. Vězeňský personál ve finských věznicích je ale ve srovnání s českými věznicemi mnohem početnější, většinou je ve věznici 100 zaměstnanců na 200 vězňů. Vězňům se tak dostává lepšího a efektivnějšího zacházení a následně mají větší šanci na nápravu či resocializaci.

Režim ve věznicích se také odlišuje, záleží ale na dané věznici a jejím vězeňském řádu. Některé jsou ve Finsku „přísnější“, jejich režim se podobá českým, někteří odsouzení jsou během přemísťování uvnitř věznice doprovázeni dozorcí, jako v České republice, jiní se mohou pohybovat po věznici, za určitých pravidel nebo v určitou dobu, bez dozoru.

Co se týká skladby odsouzených, v obou zemích samozřejmě vykonávají tresty udělené za různé trestné činy. Po prozkoumání statistických údajů Vězeňské služby Finska o stavech vězňů a druzích trestné činnosti, kterou spáchali, jsem zjistila, že nejvíce vězňů je buď odsouzených, nebo obviněných z trestných činů vraždy, násilné trestné činnosti, za trestné činy spojené s drogami a řízení motorového vozidla v opilosti. Všeobecně jsem se setkala s tím, že v každé věznici ve Finsku se nachází speciální oddělení určené zejména pro alkoholiky. Dá se říct, že velké procento Finů je všeobecně závislých na alkoholu, z toho tedy plyne, že se ve věznicích na léčbu závislosti na alkoholu zaměřují. (Nejpočetnějšími trestnými činy jsou: násilná trestná činnost – 20,4%, zabití, vražda – 20,2%, drogová trestná činnost – 14,1%, řízení

motorového vozidla v opilosti – 14, 0%.)⁶⁷ České zdroje bližší informace o složení odsouzených podle druhů trestných činů neudávají, statistická ročenka Vězeňské služby uvádí pouze délku uloženého trestu, podle ní tedy můžeme alespoň usuzovat, zda se jedná o trestné činy závažné nebo lehčí, není ale specifikován jejich druh, to bych doporučila uvést.

Zajímavé je také porovnání odsouzených a obviněných cizinců v obou zemích. V českých věznicích bylo ke dni 31. 12. 2008 celkem 944 odsouzených (922 mužů, 22 žen) a 505 obviněných (470 mužů, 35 žen). Jednalo se zejména o obyvatele Slovenska, Ukrajiny a Vietnamu.⁶⁸ V roce 2009 se ve finských věznicích nacházelo celkem 325 vězňů cizí státní příslušnosti, počet mužů a žen či obviněných a odsouzených však zdroj blíže nespecifikuje. Nejvíce cizinců bylo z Estonska.⁶⁹

Rozdílné jsou samozřejmě také jednotlivé instituce vězeňské služby. Myslím, že u nás je tato organizace zbytečně přebyrokratizovaná, je zde příliš mnoho funkcí, příliš mnoho zaměstnanců. Také jsem měla možnost seznámit se v praxi s prací ve věznici, na všechny úkony je třeba mít nějaký papír, potvrzení, podpisy, veškerá databáze je vedena jak v papírové dokumentaci, tak v elektronické podobě. Každý zaměstnanec věznice je tedy tak trochu úředník, musí denně vyplnit určité množství lejster, aby bylo vše v pořádku. Zdá se, že to funguje, ale možná by nebylo od věci zamyslet se nad tím, zda by se vše nedalo zjednodušit. Instituce vězeňské služby ve Finsku, nově tedy Úřadu pro trestní sankce je mnohem jednodušší, není zde tolik funkcí, pouze opravdu těch, které jsou třeba. Jsou to spíše menší týmy lidí, které společně spolupracují. Je třeba říci, že česká vězeňská služba a vězeňská populace jsou přece jen vyšší než ve Finsku, je tedy třeba dostatečného počtu lidí k řízení tohoto „kolosu“. Možná ale nemusí být vše tak

⁶⁷ MUILUVUORI, Marja-Liisa: *Vangit aluevankiloittain ja vakiloittain 1. 5. 2009*.

Rikosseuraamusvirasto: Helsinki, 2009, s.15. (Statistické údaje o počtu vězňů Úřadu pro trestní sankce ke dni 1. 5. 2009)

⁶⁸ Vězeňská služba ČR: Generální ředitelství: *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2008*. Vězeňská služba ČR: Praha, 2009, s. 50, 53, 54.

⁶⁹ Joka kymmenes Suomen vangeista on ulkomaalainen [online]. Helsinki: 2009 [cit. 2010-03-05].

Dostupný z WWW:

<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Joka+kymmenes+Suomen+vangeista+on+ulkomaalainen/1135249552809>

(novinový článek, „Každý desátý vězeň ve Finsku je cizinec“)

složité, jak jsem měla možnost vidět.

ZÁVĚR

Vězeňství patří v dnešní době k jednomu z nejdůležitějších oborů ve společnosti. V současné době, kdy se čím dál tím více lidí dopouští trestné činnosti, je třeba vybudovat fungující vězeňský systém, který by efektivně napravoval osoby, které měly problém se zákonem. Vězeňský systém by se neměl zaměřovat pouze na uvěznění těchto osob, ale zejména na sociální péči během výkonu trestu a zejména po něm. Žít opět normálním životem je pro propuštěné z výkonu trestu velmi obtížné, a pokud nechceme, aby tyto osoby v páchání trestné činnosti pokračovaly, musíme se o ně postarat také po výkonu trestu, alespoň po dobu nezbytně nutnou.

Vězeňství souvisí s mnoha sférami společenského života, ty by také neměly zůstat opomíjeny. Zejména by měl stát dbát na zkvalitňování školství a v souvislosti s tím také svého obyvatelstva.

Myslím, že české vězeňství není na tak špatné úrovni, ale pořád zde cítím jisté vlivy přetrvávající z doby před rokem 1989. Je to pochopitelné, všechny změny probíhají pomalu, ale myslím, že je české vězeňství na dobré cestě.

Finské vězeňství je v mnohých oblastech odlišné, tak je tomu i celkově ve finských trestních záležitostech a kriminalitě. Není to dáno pouze tím, že je Finsko vyspělejší státem než my, ale také tím, že každý stát má svá specifika, jeho obyvatelé mají specifickou mentalitu, zvyky, kulturu, také odlišný historický vývoj, odlišné klimatické podmínky, náboženství, apod. Všechny tyto faktory jednotlivé státy odlišují a v každém státě jsou tedy určité obory ve společnosti odlišné. Každá společnost uvažuje o svých záležitostech jinak. Pokud tedy řekneme, že finský vězeňský systém je lepší než český a budeme ho chtít aplikovat v České republice, můžeme podle mého názoru narazit, protože zde máme jiné zázemí, jinou kulturu, jiné složení a kvalitu obyvatelstva, jinou mentalitu, atd. Nemyslím si tedy, že by tento systém začal ihned a bezchybně fungovat.

Měla jsem možnost vidět finské věznice a dozvědět se mnoho informací o finském vězeňství. Je pravda, že finské vězeňství považuji za lepší než české. Myslím ale, že je to dáno tím, že se české „moderní“ vězeňství vyvíjí o mnoho kratší dobu než finské. Troufám si říct, že pokud se náš systém nějakým způsobem zefektivní, v některých případech zjednoduší, a bude mít dostatek prostředků na svůj rozvoj, bude za pár let na stejné úrovni jako finský.

Důležitá je také spolupráce jednotlivých států, ať je to Finsko nebo jakýkoliv jiný

stát, vězeňské systémy se tak mohou navzájem od sebe učit, upozorňovat na své nedostatky, přejímat některé aplikovatelné metody v oboru vězeňství apod.

Samozřejmě české vězeňství se může od finského leccemu naučit, zároveň si ale také myslím, že finské od českého taktéž. V České republice bych uvítala lepší sociální péči po propuštění z výkonu trestu, odstranění zbytečného „papírování“, zjednodušení organizace Vězeňské služby a co největší přiblížení vězeňského prostředí tomu mimo věznic (ovšem vzhledem k tomu, že mají české věznice tak vysoké kapacity, je toto asi těžko proveditelné). Co se týká finského vězeňství, v některých případech bych se zamyslela nad, podle mého názoru, nadstandardní volností určitých skupin odsouzených.

Otázka způsobu výkonu vězeňství je pro mě velice důležitá. Zda mít přísnější režim, soustředit se na tresty, vychovat vězně k disciplíně a kázni, aby si pamatovali, že vězení není nic příjemného a z toho důvodu nechtěli dál páchat trestnou činnost, nebo zda vybudovat sociální systém, ve kterém by byli vězni stále součástí společnosti, ve výkonu trestu by se naučili co nejvíce dovednostem, které by se jim v životě na svobodě hodily, neztráceli by kontakty mimo věznic a tím si zachovali své sociální a rodinné zázemí. Odsouzení jsou specifickou skupinou, které by se měla věnovat pozornost, a mělo by se jim pomoci v tom vytvořit si co největší motivaci být právoplatnými a potřebnými členy společnosti. Je ovšem pravda, že ne všichni odsouzení to chtějí a přesvědčit je o tom je velmi náročné, ne-li nemožné. Přikláním se spíše ke druhé verzi a myslím, že české vězeňství je, na rozdíl od finského, zatím někde mezi těmito výše uvedenými způsoby výkonu vězeňství.

SEZNAM PŘÍLOH

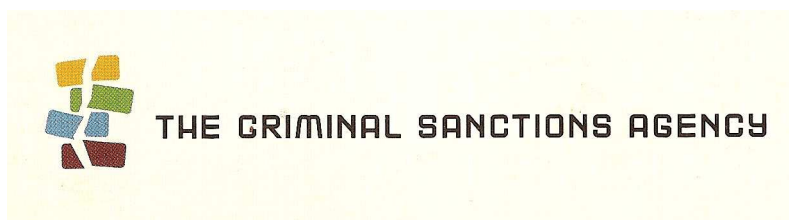
- Příloha č. 1 – Organizační schéma Vězeňské služby České republiky
- Příloha č. 2 – Znak Vězeňské služby Finska
- Příloha č. 3 – Znak Vězeňské služby Finska
- Příloha č. 4 – Organizační schéma Vězeňské služby ČR
- Příloha č. 5 – Organizační schéma Úřadu pro trestní sankce ve Finsku
- Příloha č. 6 – Organizační schéma Vězeňské služby Finska
- Příloha č. 7 – Mapa s vazebními věznicemi a věznicemi v České republice
- Příloha č. 8 – Mapa se znázorněním jednotlivých vězeňských územních celků a vězeňských institucí ve Finsku.
- Příloha č. 9 – Mapa Finska se sídly Probační služby.
- Příloha č. 10 – Věznice Pardubice, hlavní brána
- Příloha č. 11 – Věznice Světlá nad Sázavou, hlavní vchod
- Příloha č. 12 – Věznice Oulu, hlavní brána
- Příloha č. 13 – Věznice Pelso, hlavní brána
- Příloha č. 14 – Chodba věznice Světlá nad Sázavou s jednotlivými ložnicemi odsouzených
- Příloha č. 15 – Ukázka cely ve finské věznici
- Příloha č. 16 – Dílna Školského vzdělávacího střediska ve věznici v Pardubicích
- Příloha č. 17 – Farma ve Věznici Pelso
- Příloha č. 18 – Truhlářská dílna ve Věznici Pelso

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Znak Vězeňské služby ČR

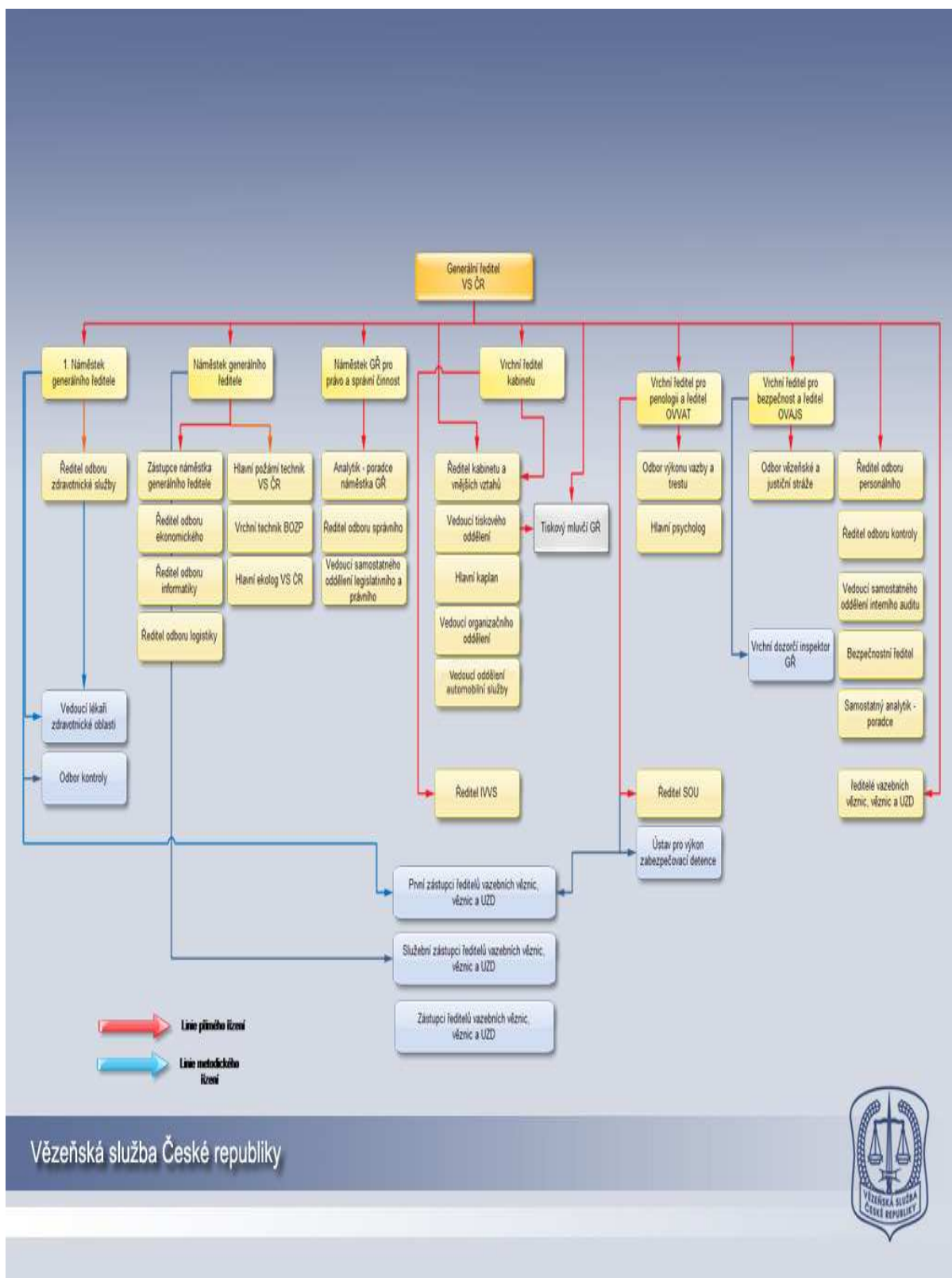
Příloha č. 2 – Znak Vězeňské služby Finska

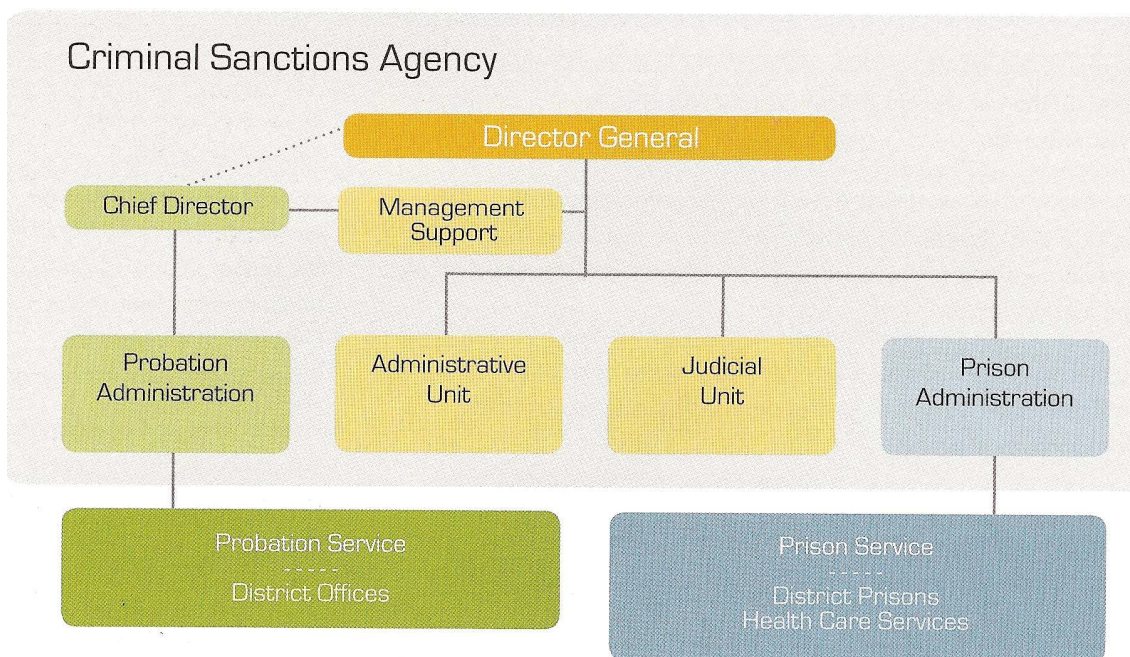
Příloha č. 3 – Znak Vězeňské služby Finska

Příloha č. 4 – Organizační schéma Vězeňské služby ČR

Příloha č. 5 – Organizační schéma Úřadu pro trestní sankce ve Finsku

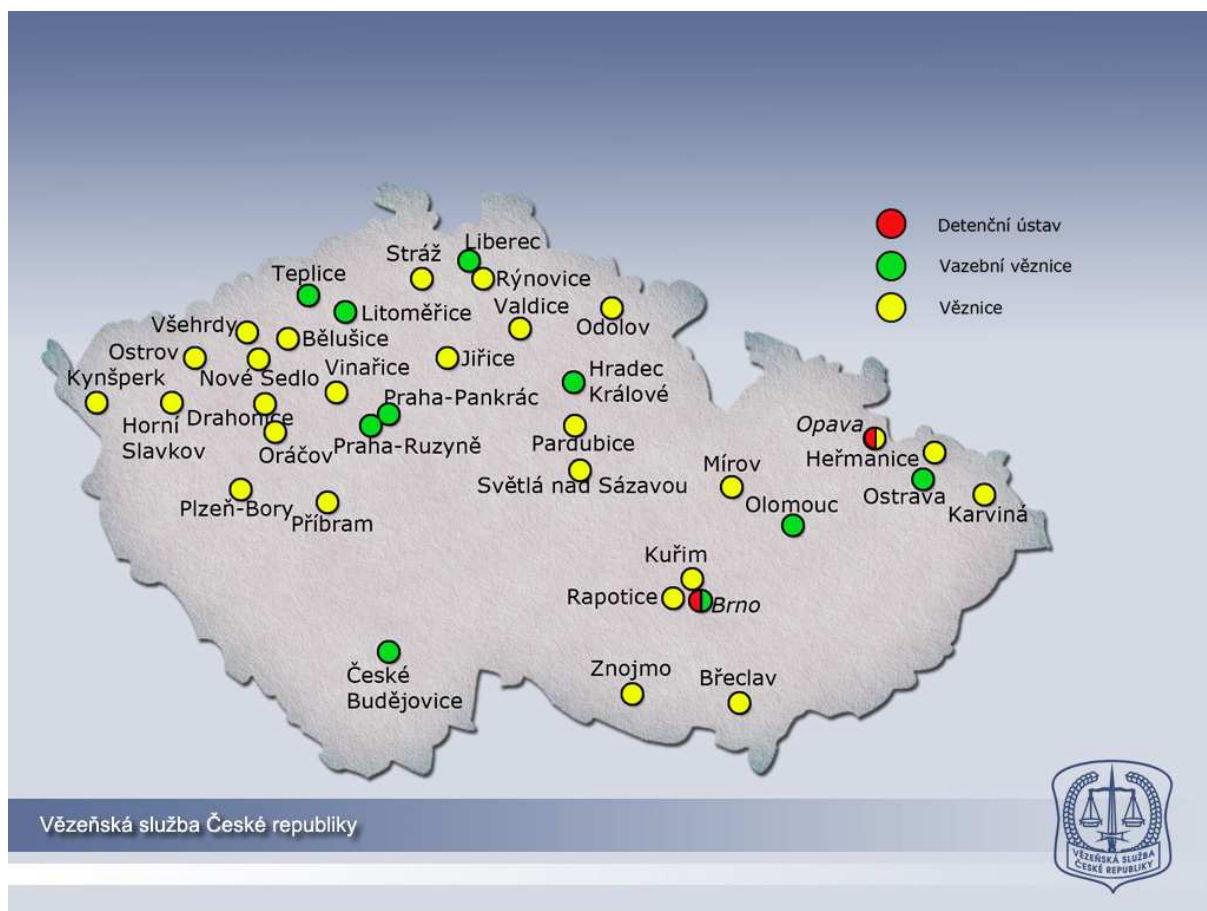

Příloha č. 6 – Organizační schéma Vězeňské služby Finska

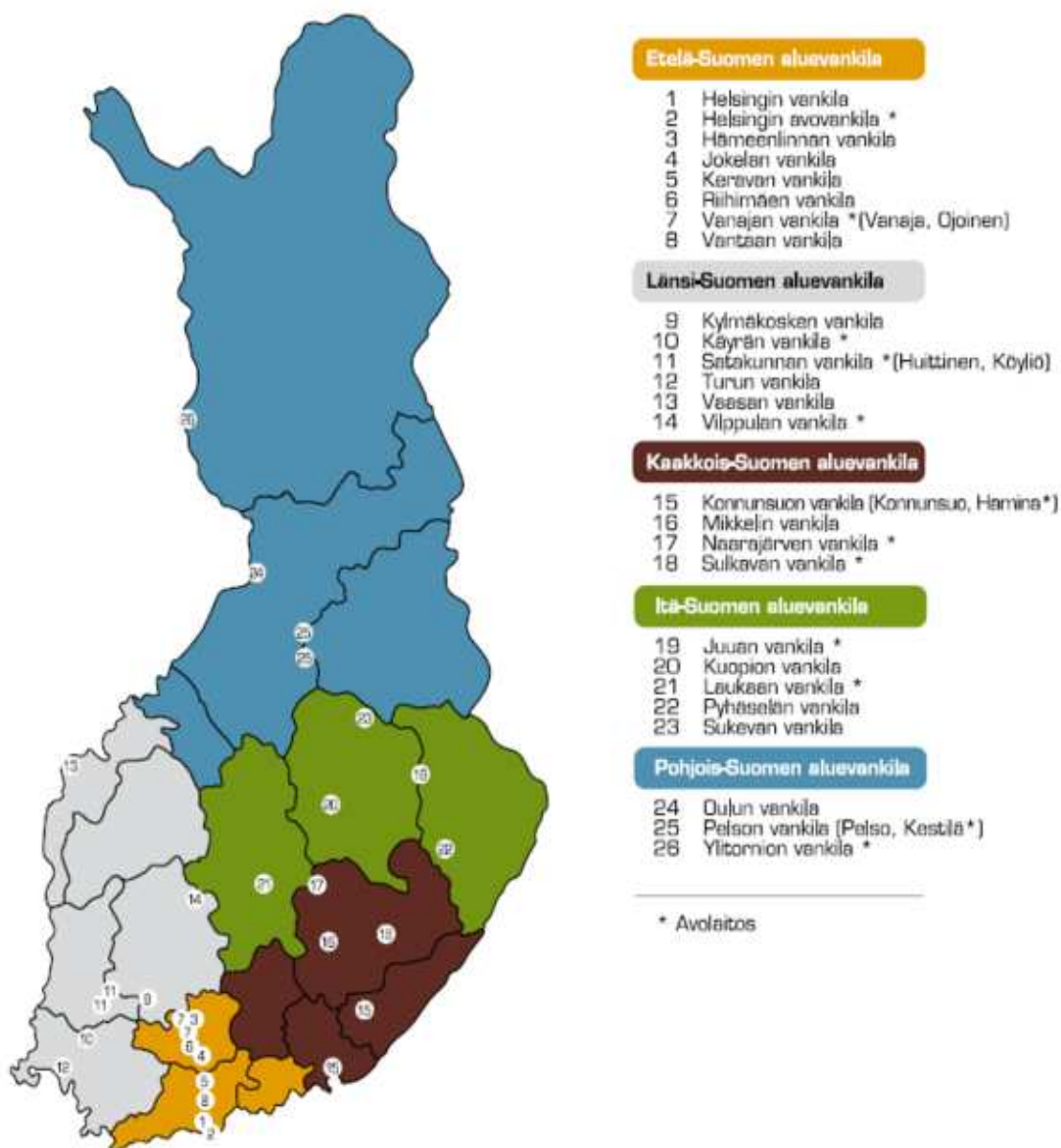
Prison Service

Příloha č. 7 – Mapa s vazebními věznicemi a věznicemi v České republice

Příloha č. 8 – Mapa se znázorněním jednotlivých vězeňských územních celků a vězeňských institucí ve Finsku.

Příloha č. 9 – Mapa Finska se sídly Probační služby.

Příloha č. 10 – Věznice Pardubice, hlavní brána

Příloha č. 11 – Věznice Světlá nad Sázavou, hlavní vchod

Příloha č. 12 – Věznice Oulu, hlavní brána

Příloha č. 13 – Věznice Pelso, hlavní brána

Příloha č. 14 – Chodba věznice Světlá nad Sázavou s jednotlivými ložnicemi odsouzených

Příloha č. 15 – Ukázka cely ve finské věznici

Příloha č. 16 – Dílna Školského vzdělávacího střediska ve věznici v Pardubicích

Příloha č. 17 – Farma ve Věznici Pelso

Příloha č. 18 – Truhlářská dílna ve Věžnici Pelso

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* [online]. New York: 1957. Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Dostupné z WWW: <<http://www2.ohchr.org/english/law/treatmentprisoners.htm>>.
2. Evropská vězeňská pravidla: Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům. *Příloha časopisu České vězeňství*. Praha, 2006, č. 1.
3. ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. 1. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s.
4. Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky.
5. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz>>.
6. *Institut vzdělávání Vězeňské služby České republiky* [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.ivvs.cz>>.
7. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2008*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2009.
8. *Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2008*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2008.
9. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
10. Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby.
11. Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.
12. *Criminal Sanctions Agency - Rikosseuraamuslaitos* [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.rikosseuraamus.fi>>.
13. *FINLEX* [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.finlex.fi/en/>>.
14. *Annual Report of the Criminal Sanctions Field 2008*. Helsinki: 2009. 32 s.
15. *Rikosseuraamusalan koulutuskeskus - RSKK* [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.rskk.fi/inenglish/>>.
16. MUILUVUORI, Marja-Liisa: *Vangit aluevankiloittain ja vankiloittain 1. 5. 2009*. Rikosseuraamusvirasto: Helsinki, 2009, 32 s. (Statistické údaje o počtu vězňů Úřadu pro trestní sankce ke dni 1. 5. 2009.).
17. Vankeuslaki 23. 9. 2005/767 – „Zákon o výkonu trestu odnětí svobody“.

18. Tutkintavankeuslaki 23. 9. 2005/768 – „Zákon o výkonu vazby“.
19. Valtioneuvuston asetus vankeudesta 21. 6. 2006/509 – „Vládní nařízení o výkonu trestu odnětí svobody“.
20. Valtioneuvuston asetus nuorisorangaistuksesta 30. 12. 2004/1284 – „Vládní nařízení o trestání mladistvých“.
21. Valtioneuvuston asetus ehdonalaisen vapanden valvonnasta 21. 6. 2006/511 – „Vládní nařízení o dohledu při podmíněčném propuštění z výkonu trestu“.
22. *The Criminal Sanction Agency: Prison Service*, 2006, 25 s.
23. *ICPS: School of Law: King's College London* [online]. Londýn: King's College London, Dostupný z WWW: <<http://www.kcl.ac.uk>>.
24. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org>>.